

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

**АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

**Кривий Ріг
Видавець Роман Козлов
2019**

Авторський колектив:

Н.С. Іванова, д.е.н., доц. (Передмова, 1, 9), В.А. Павлова, д.е.н., проф. (1), Н.С. Приймак, к.е.н., доц. (11), І.А. Карабаза, к.е.н., доц. (8), В.В. Барабанова, к.е.н., доц. (5), Г.А. Богатирьова, к.пед.н., доц. (6), Н.С. Орлова, д.держ.управл., проф. (10), Н.В. Трушкіна, к.е.н., чл.-кор. АЕН України (2), С.В. Іванов, чл.-кор. НАН України (2), В.В. Мартинець, к.е.н. (4), Т.В. Бондар, к.е.н. (4), М.А. Саєнсус, к.е.н., доц. (12) Ю.Б. Лижник (3), М.В. Гакова (7), О.М. Данкеєва (7), І.В. Шаповалова (8), Н.С. Ринкевич (2), А. І. Лісютін (10)

*Затверджено до друку Вченою радою
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
Протокол № 14 від 27.05.2019*

Рецензенти:

Маргасова В.Г. доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;

Кожухова Т.В. доктор економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи, міжнародних зв'язків та розвитку Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського;

Македон В.В., доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

A72 Антикризове управління економічним розвитком регіонів: колективна монографія [Електронний ресурс] / за ред. Н. С. Іванової. — Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. — 226 с. — Режим доступу: <http://elibrary.donnue.edu.ua/id/eprint/1340>

ISBN 978-617-7643-38-7

У монографії висвітлюються теоретичні та практичні аспекти антикризового управління економічним розвитком регіонів. Визначено тенденції соціально-економічного розвитку регіонів. Висвітлено проблеми формування інституційного середовища розвитку логістичних кластерів в економічних районах України. Здійснено моделювання перехідних процесів соціально-економічного розвитку регіонів України. Обґрунтовано застосування системного підходу до формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Розглянуто маркетингові аспекти забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів. Визначено механізм державного регулювання легкої промисловості України у реалізації стратегії сталого розвитку регіонів. Досліджено наукові основи формування і розвитку логістики як складової механізму сталого розвитку соціально-економічних систем.

Монографія розрахована на науковців, спеціалістів, які приймають рішення в галузі формування стратегії антикризового управління економічним розвитком регіонів, викладачів, аспірантів, магістрів та студентів економічних вузів.

УДК 005.334:332.1

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	6
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНИХ КЛАСТЕРІВ В ЕКОНОМІЧНИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ	30
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ПЕРЕХІДНИХ ПРОЦЕСІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	42
РОЗДІЛ 4. СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	54
РОЗДІЛ 5. МАРКЕТИНГ ТЕРИТОРІЙ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ	68
РОЗДІЛ 6. КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ЯК МАРКЕТИНГОВИЙ ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ МІСТА	81
РОЗДІЛ 7. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОМ ТЕРИТОРІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	100
РОЗДІЛ 8. ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА СВІТОВИЙ РИНОК	117
РОЗДІЛ 9. КЛАСТЕРНИЙ ПІДХІД ДО АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ	131
РОЗДІЛ 10. МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	146
РОЗДІЛ 11. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗОВНІШНІХ ДРАЙВЕРІВ ЗМІН СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	168
РОЗДІЛ 12. НАУКОВІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ЛОГІСТИКИ ЯК СКЛАДОВОЇ МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	178
ДОДАТКИ	224

РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ¹

Соціально-економічний розвиток регіонів сьогодні набуває особливої актуальності в умовах децентралізації управління. Підсумки соціально-економічного розвитку України відображаються у звітах Державної служби статистики України [1]. Статистичні дані за 2014-2017 роки по країні в цілому і у регіональному розрізі формуються без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. В доповіді «Про соціально-економічне становище України» [2] представлено основні показники соціально-економічного розвитку країни:

– на 1 грудня 2017 р. *чисельність наявного населення* в Україні, за оцінкою, становила 42403,0 тис. осіб;

– *кількість зареєстрованих безробітних* на кінець грудня 2017р. становила 354,4 тис. осіб, з них допомогу по безробіттю отримували 80,2%. Більше половини від загальної кількості безробітних становили жінки. Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по країні на кінець грудня 2017р. становив 1,4% населення працездатного віку, у сільській місцевості – 2,1%, у міських поселеннях – 1,0%;

– протягом 2017 р. *середня номінальна заробітна плата* штатних працівників підприємств, установ, організацій (з кількістю працюючих 10 осіб і більше) становив 7104 грн і порівняно з 2016 р. збільшився на 37,1%;

– у січні-грудні 2017 р. було призначено *субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг* 8809,3 тис. домогосподарств, із них у міських поселеннях - 6026,5 тис. домогосподарств, у сільській місцевості - 2782,8 тис.; готівкою на відшкодування витрат для придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива – 811,5 тис. домогосподарств на суму 2247,3 млн.грн.;

– *індекс споживчих цін (індекс інфляції)* за 2017р. у цілому становив 113,7% (за 2016 р.– 112,4%);

– у 2017 р. підприємствами країни виконано *будівельних робіт* на суму 101,1 млрд.грн. Індекс будівельної продукції у 2017 р. порівняно із 2016 р. становив 120,9%;

– за січень-грудень 2017 р. *обсяг експорту товарів* становив 39486,1 млн.дол. США, імпорт – 44697,6 млн.дол. Порівняно із січнем-листопадом 2016р. експорт збільшився на 20,6% (на 6753,4 млн.дол.), імпорт – на 27,5% (на 9634,8 млн.дол.). Негативне сальдо становило 5211,5 млн.дол. (у січні-листопаді 2016р. також негативне – 2330,2 млн.дол.);

– за 2017 р. оборот підприємств *оптової торгівлі* становив 1931,8 млрд.грн. Порівняно з 2016 р. його фізичний обсяг збільшився на 2,8%;

¹ В.А. Павлова, д.е.н., професор, Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро); Н.С. Іванова, д.е.н., доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг)

– за 2017 р. оборот *роздрібної торгівлі* становив 587,8 млрд.грн, що в порівнянних цінах на 8,6% більше від обсягу 2016 р. У грудні 2017 р. роздрібний товарооборот становив 66,0 млрд.грн і в порівнянних цінах проти грудня 2016 р. зріс на 15,7%;

Згідно звітності Державної служби статистики України [1], основними соціально-економічними показниками розвитку регіонів визначено наступні: чисельність наявного населення на 1 січня року, тис. осіб; кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб; наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн.; витрати населення у розрахунку на одну особу, грн.; середньомісячна заробітна плата, грн.; індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), відсотків; валовий регіональний продукт (у фактичних цінах), млн. грн.; обсяг реалізованої промислової продукції, (товарів, послуг), млн. грн.; продукція сільського господарства (у постійних цінах), млн. грн. (у тому числі продукція рослинництва, продукція тваринництва); прийняття в експлуатацію загальної площі житла, тис. м²; роздрібний товарооборот підприємств (у фактичних цінах), млн. грн.; обсяг реалізованих послуг, млн. грн.; експорт та імпорт товарів, млн. дол. США; експорт та імпорт послуг, млн. дол. США; фінансовий результат до оподаткування, млрд. грн. (без урахування результатів діяльності бюджетних установ); капітальні інвестиції (у фактичних цінах), млрд. грн.

Для дослідження динаміки та структури основних показників соціально-економічного розвитку регіонів національної економіки застосовано розрахунково-аналітичні та порівняльні методи.

Згідно методологічних пояснень Державної служби статистики України [1], показник «наявне населення» характеризує чисельність населення, яке на момент перепису перебуває на певній території, враховуючи тимчасово проживаючих. Динаміка та регіональна структура чисельності наявного населення України представлена в табл. 1.1

Таблиця 1.1 – Динаміка чисельності наявного населення України в розрізі регіонів, 2008-2017 рр. (тис. осіб) (складено авторами за даними [1])

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Україна	46143,7	45962,9	45778,5	45633,6	45553	45423,8	42929,3	42760,5	42584,5	42403
Вінницька	1660,0	1650,6	1641,2	1634,2	1627	1618,3	1610,6	1602,2	1590,4	1575,8
Волинська	1036,2	1036,7	1037,2	1038,6	1040	1041,3	1042,9	1042,7	1041	1038,5
Дніпропетровська	3374,2	3355,5	3336,5	3320,3	3307,8	3292,4	3276,6	3254,9	3230,4	3231,1
Донецька	4500,5	4466,7	4433,0	4403,2	4375,4	4343,9	4297,2	4265,1	4244	4200,5
Житомирська	1294,2	1285,8	1279,0	1273,2	1268,9	1262,5	1256	1247,5	1240,5	1231,2
Закарпатська	1243,4	1244,8	1247,4	1250,7	1254,4	1256,9	1259,6	1259,2	1258,8	1258,1
Запорізька	1821,3	1811,7	1801,3	1791,7	1785,2	1775,8	1765,9	1753,6	1739,5	1723,2
Івано-Франківська	1381,1	1380,7	1379,8	1380,1	1381,8	1382,1	1382,6	1382,3	1379,9	1377,5
Київська	1727,9	1721,8	1717,6	1719,5	1722,1	1725,5	1729,2	1732,2	1734,5	1754,3
Кіровоградська	1027,0	1017,8	1010,0	1002,4	995,2	987,6	980,6	973,1	965,8	956,3
Луганська	2331,8	2311,6	2291,3	2272,7	2256,5	2239,5	2220,2	2205,4	2195,3	2167,8
Львівська	2552,9	2549,6	2544,7	2540,9	2540,7	2538,4	2537,8	2534,2	2534	2529,6

Продовження таблиці 1.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Миколаївська	1195,8	1189,5	1183,3	1178,2	1173,5	1168,4	1164,3	1158,2	1150,1	1141,3
Одеська	2392,2	2391,0	2388,7	2388,3	2395,2	2396,5	2396,4	2390,3	2386,5	2383,1
Полтавська	1511,4	1499,6	1487,8	1477,2	1467,8	1458,2	1449	1438,9	1426,8	1413,8
Рівненська	1151,0	1151,6	1152,5	1154,3	1156,9	1158,8	1161,2	1161,8	1162,7	1160,6
Сумська	1184,0	1172,3	1161,5	1152,3	1143,2	1133	1123,4	1113,3	1104,5	1094,3
Тернопільська	1093,3	1088,9	1084,1	1080,4	1077,3	1073,3	1069,9	1065,7	1059,2	1052,3
Харківська	2782,4	2769,1	2755,1	2742,2	2744,4	2737,2	2731,3	2718,6	2701,2	2694
Херсонська	1099,2	1093,4	1088,2	1083,4	1078,2	1072,5	1067,9	1062,4	1055,6	1047
Хмельницька	1341,4	1334,0	1326,9	1320,2	1314	1307	1301,2	1294,4	1285,3	1274,4
Черкаська	1304,2	1295,2	1285,4	1277,3	1268,9	1260	1251,8	1243	1231,2	1220,4
Чернівецька	904,1	904,4	904,3	905,3	907,2	908,5	910	909,9	908,1	906,7
Чернігівська	1121,3	1109,7	1098,2	1088,5	1077,8	1066,8	1055,7	1045	1033,4	1020,1
Севастополь (міськрада)	380,1	380,5	380,8	381,2	383,4	385,727	н/д	н/д	н/д	н/д
Автономна Республіка Крим	1967,3	1965,3	1963,5	1963,0	1965,2	1967,22	н/д	н/д	н/д	н/д

За даними 2017 року приріст чисельності наявного населення в цілому по Україні відносно 2014 року склав - 1,23 % (або -526,3 тис. осіб). При цьому зменшення показника мають майже всі області окрім Київської, приріст населення якої складає 1,45 % (25,1 тис. осіб), рис. 1.1.

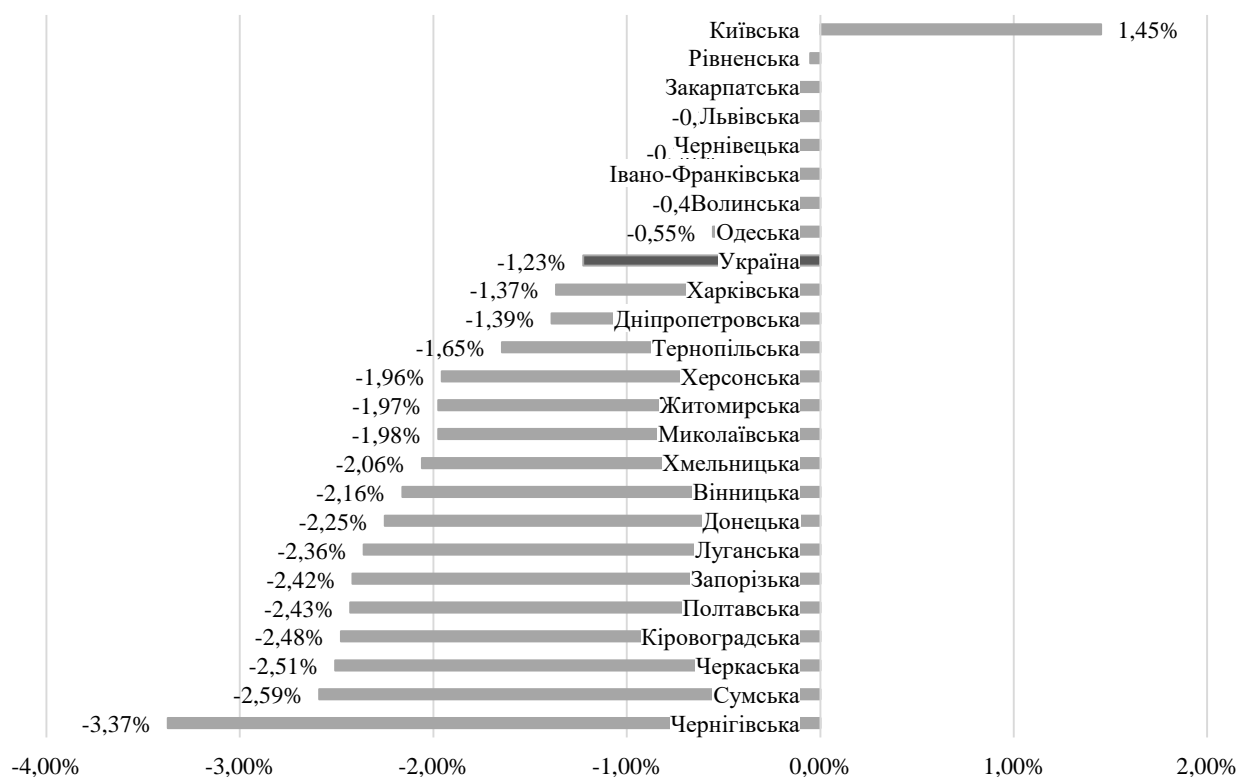

Рисунок 1.1 – Приріст чисельності наявного населення регіонів (областей) України в 2017 році відносно 2014 року (розраховано та побудовано авторами за даними [1])

Регіональна структура чисельності наявного населення за даним 2008 та 2017 років представлена на рис. 1.2., за даними якого можна зробити висновок, що протягом періоду дослідження регіональна структура чисельності наявного населення майже не змінюється.

Найбільша питома вага в структурі чисельності наявного населення України і в 2008 і в 2017 роках належить Донецькій області, відповідно: 9,75% та 9,91%. Частка Дніпропетровської області протягом 2008-2017 року збільшилася на 0,31 відсоткових пунктів і на кінець 2017 року складає 7,59%. На 0,43 та 0,44 відсоткових пункти збільшилася частка Львівської та Одеської областей, на кінець 2017 року склали відповідно: 5,97 % та 5,62 %. На 0,39 відсоткових пунктів збільшилася частка Київської області на кінець періоду дослідження частка якої сягає позначки 4,14 %.

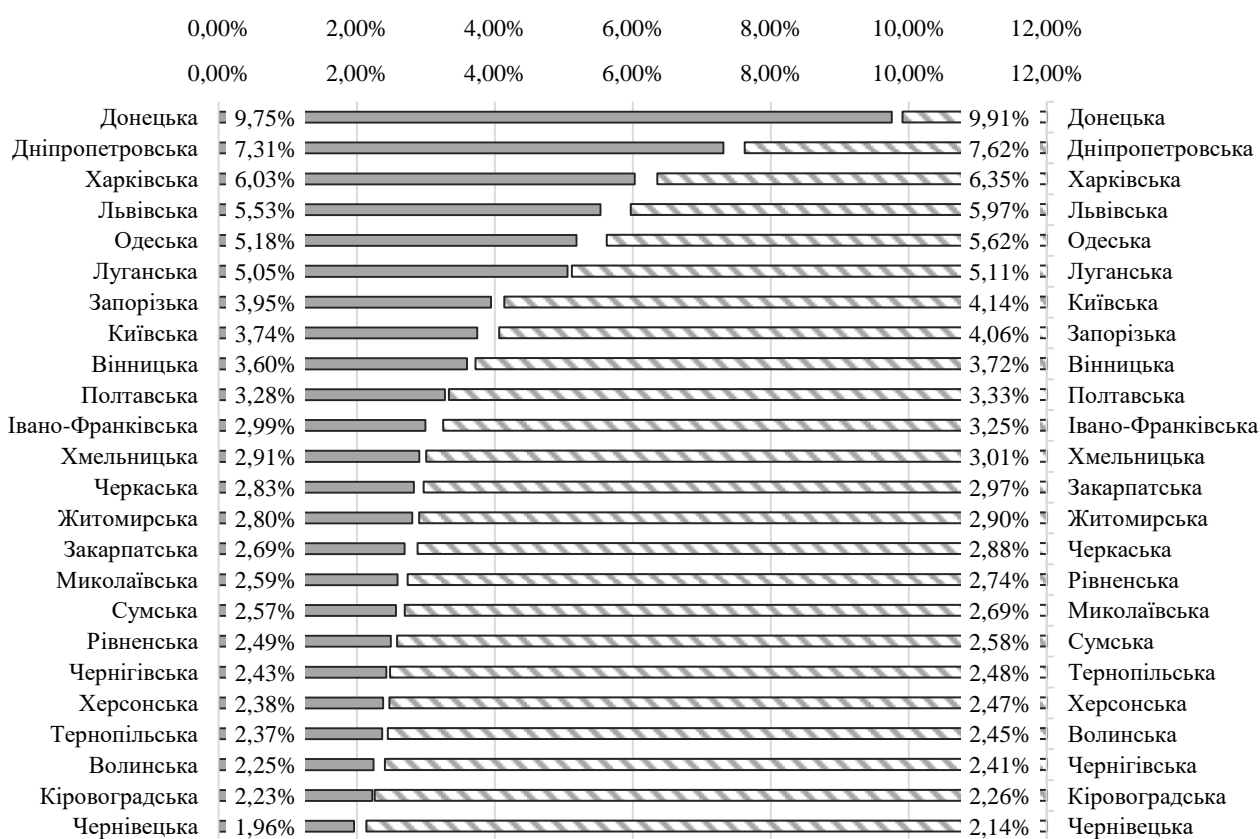

Рисунок 1.2 – Порівняння рейтингу регіонів (областей) України за показником чисельності наявного населення, 2008 р. та 2017 р. (побудовано авторами)

Станом на кінець 2017 року кількість зайнятого економічною діяльністю населення по Україні в цілому зменшилося відносно 2014 року до рівня 16156,4 тис. осіб або на 10,6 % (на -1916,9 тис. осіб) менше 2014 року. Спричинено це різким зменшенням зайнятого населення в Донецькій та Луганській областях, відповідно: -58,1 % (-1018,1 тис. осіб) та -66,7 % (-585,5 тис. осіб), рис. 1.3.

За даними рис. 1.3 збільшення чисельності зайнятого населення у 2017 року (відносно 2014 року) можна спостерігати в Івано-Франківській (+2,0 % або +11,2 тис. осіб), Київській (+2,3 % або +16,8 тис. осіб), Чернівецькій (+2,3 %

або +8,7 тис. осіб), Харківській (+1,8 % або +21,8 тис. осіб) та Львівській (+1,2 % або +12,6 тис. осіб) областях.

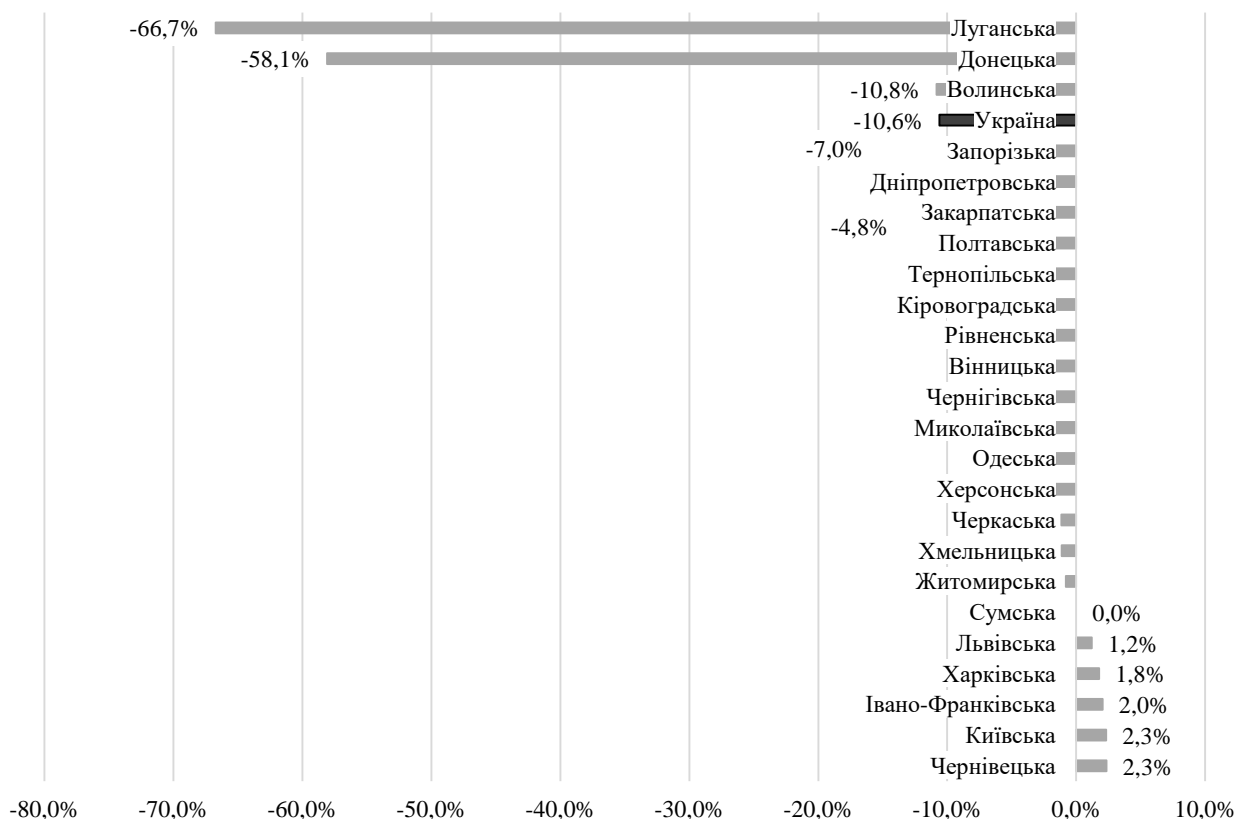

Рисунок 1.3 – Приріст чисельності зайнятого економічною діяльністю населення регіонів (областей) України в 2017 році відносно 2014 року (побудовано авторами)

За даними 2017 року найбільша питома вага за чисельністю зайнятого економічною діяльністю населення належить Дніпропетровській області – 8,61 %. Значних змін зазнали Луганська та Донецька області: якщо в 2008 році на Донецьку область приходилося 10,2% (2138,8 тис. осіб) зайнятого населення, то вже в 2017 році її частка складає лише 4,54% (734,3 тис. осіб), рис. 1.4.

За даними рис. 1.4 збільшилася частка Харківської області (7,72%) на 1,46 відсоткових пункти, Львівської – на 1,29 відсоткових пункти (6,5%), Одеської – на 1,02 відсоткових пункти (6,11%). Всі інші регіони також збільшили частку зайнятого населення у межах одного відсоткового пункту.

Наявний дохід (за визначенням Державної служби статистики) представляється як максимальний обсяг доходів, які можуть бути використані домашніми господарствами на придбання споживчих товарів та оплату послуг. Вони включають: заробітну плату, прибуток, змішаний дохід, сальдо доходів від власності, соціальні допомоги, інші одержані поточні трансферти за виключенням сплачених, зокрема поточних податків на доходи та майно.

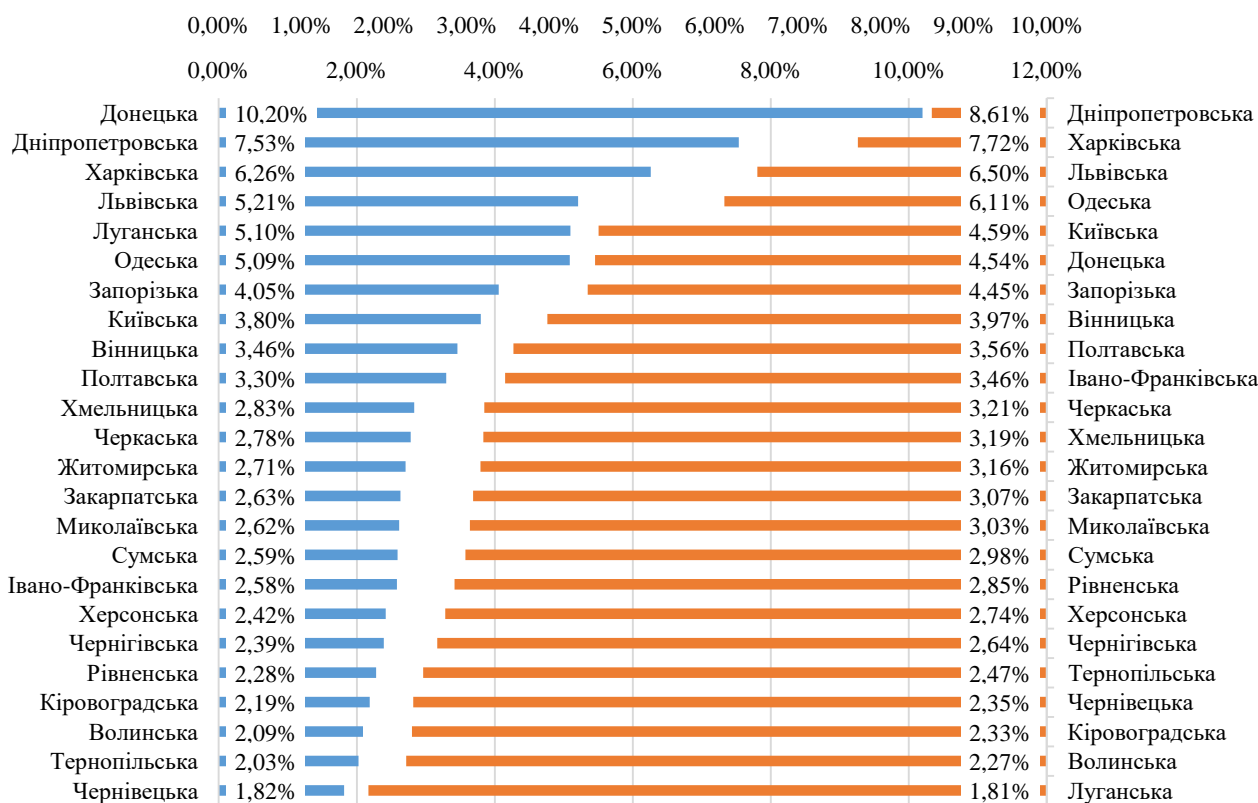

Рисунок 1.4 – Порівняння рейтингу областей України за показником зайнятого економічною діяльністю населення, 2008 р. та 2017 р. (побудовано авторами)

Динаміку наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу за період 2008-2017 років представлено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Динаміка наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу в розрізі регіонів, 2008-2017 рр. (грн.) (складено авторами за даними [1])

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	13972,4	14606,2	18347	21249,5	23931,1	26167,5	27700,3	31082,7	35610,1	45762,7
Вінницька	12153,5	12380,2	15857,0	18679,9	20816,9	22714,6	24271,6	28626,7	33848,9	43725
Волинська	10919,6	11130,8	13913,6	16390,8	18256,5	19490,7	21083,4	24473,5	28312,5	38068,7
Дніпропетровська	15827,0	16646,6	20687,4	23724,0	27268,9	29940,3	33352,1	38346,2	43458,3	54215,4
Донецька	16344,2	17380,9	21258,2	24622,8	27541,7	29981,4	26417,7	20816,8	19434,3	24947,5
Житомирська	11984,9	12385,3	15571,6	18428,8	20740,4	21452,2	22913	27029,6	31441,3	41786,6
Закарпатська	9868,1	10028,1	12226,9	14662,9	15824,7	17898,2	17789,7	21446,7	25045,3	33281,7
Запорізька	15377,4	16174,0	19856,6	23142,8	25882	28474	31106,2	35379	42117,8	52726,9
Івано-Франківська	11482,8	12015,4	14720,3	17238,4	18895	20964,6	21103,2	25612,7	29975,4	39325,5
Київська	14218,5	15085,8	19327,8	22408,4	26153	26766,4	29361,5	33072,2	39177,9	50320,5
Кіровоградська	11751,5	11757,6	15214,5	17712,2	19741,7	21376,8	22742,6	26728,4	30979,9	40877,2
Луганська	13565,9	14368,4	17836,1	20589,0	22896,8	25185,5	19920,6	14988,3	11919,7	16468,2
Львівська	12995,6	13657,0	16561,3	19240,2	21180,7	22622,9	24239,4	28795,7	33673,5	44194,2
Миколаївська	12726,5	13297,6	16600,6	19637,5	21997,8	23688,6	24386,1	28749,7	33186,6	43851,8
Одеська	11905,7	12621,7	15996,1	18878,4	21069,5	25082,2	25076,2	31567,6	37732	48473,7
Полтавська	14209,9	14747,3	17958,8	20485,0	22795,9	24958,3	26998,5	31749,3	36393,3	47075,3

Продовження таблиці 1.2

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Рівненська	11217,5	11531,3	14352,1	17040,1	19331,9	20710,8	22502,6	26042,2	29757,4	38881,8
Сумська	13455,1	13655,6	16619,2	19101,0	21032,4	22993,6	24700,4	29772,9	33944,4	44323,3
Тернопільська	10821,2	10733,2	13572,9	16011,3	17401,1	18996,6	19273	23241,2	26884,4	35211,2
Харківська	13944,9	14902,2	18402,3	21421,1	23731,3	26227	27516,7	31224,3	36587,7	46789,7
Херсонська	11481,0	11606,3	14586,5	17210,4	19167,3	21344,6	21610,9	26457,6	31242,7	40242,6
Хмельницька	12137,8	12332,4	15480,3	18386,1	20312	22432,7	23545	28339,5	32650	42349,6
Черкаська	12070,4	12404,4	15445,2	17798,3	19897,9	21477,4	22742,3	26700,3	30608,7	40589
Чернівецька	10414,7	10275,4	13181,5	15634,4	16727	18740,9	18984,8	23490,5	26838,3	35403,4
Чернігівська	12901,8	12996,0	16427,5	18714,1	21268,5	23567,1	23973,4	27672,1	31707,1	41320,7
Севастополь (міськрада)	12559,2	13023,9	16763,0	19566,9	21331,4	26262	н/д	н/д	н/д	н/д
Автономна Республіка Крим	12161,3	12265,7	15232,1	17612,2	19418,1	21919,9	н/д	н/д	н/д	н/д

Дані табл. 1.2 дозволяють зробити висновок про збільшення наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу протягом 2008 – 2017 років на майже 228 %, при цьому найбільше збільшення спостерігається в Одеській області – 307 %. Але доцільним є скоригувати дані щодо наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу за період дослідження з урахуванням індексу споживчих цін – в постійних цінах 2010 року. Результати розрахунків представлено в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Динаміка наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу в розрізі регіонів, 2008-2017 рр. (грн.), в постійних цінах 2010 року (розраховано авторами за даними [1])

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	17118,9	15935,4	18347	20315,0	22924,5	24942,2	21139,5	16553,2	16869,1	19066,5
Вінницька	14890,4	13506,8	15857,0	17858,4	19941,3	21650,9	18522,8	15245,2	16034,8	18217,5
Волинська	13378,6	12143,7	13913,6	15669,9	17488,6	18578,0	16089,8	13033,4	13412,1	15860,9
Дніпропетровська	19391,1	18161,4	20687,4	22680,7	26121,9	28538,3	25452,6	20421,4	20587,0	22588,2
Донецька	20024,8	18962,6	21258,2	23540	26383,3	28577,5	20160,7	11086,1	9206,4	10394,1
Житомирська	14683,8	13512,4	15571,6	17618,4	19868,0	20447,7	17486,0	14394,7	14894,3	17409,9
Закарпатська	12090,3	10940,7	12226,9	14018,1	15159,1	17060,1	13576,2	11421,5	11864,4	13866,4
Запорізька	18840,3	17645,8	19856,6	22125,1	24793,4	27140,6	23738,7	18841,2	19951,9	21968,0
Івано-Франківська	14068,6	13108,8	14720,3	16480,3	18100,3	19982,9	16104,9	13640,1	14199,9	16384,5
Київська	17420,4	16458,6	19327,8	21422,9	25053,0	25513,0	22407,2	17612,7	18559,3	20965,4
Кіровоградська	14397,9	12827,5	15214,5	16933,3	18911,3	20375,8	17356,0	14234,3	14675,7	17031,0
Луганська	16620,8	15675,9	17836,1	19683,6	21933,7	24006,1	15202,4	7982,1	5646,6	6861,3
Львівська	15922,1	14899,8	16561,3	18394,1	20289,8	21563,5	18498,3	15335,2	15951,7	18413,0
Миколаївська	15592,4	14507,7	16600,6	18773,9	21072,5	22579,3	18610,2	15310,7	15721,1	18270,3
Одеська	14586,8	13770,3	15996,1	18048,2	20183,3	23907,7	19136,9	16811,4	17874,3	20196,0
Полтавська	17409,9	16089,3	17958,8	19584,1	21837,1	23789,6	20603,9	16908,2	17240,1	19613,4
Рівненська	13743,6	12580,6	14352,1	16290,7	18518,8	19741,0	17172,8	13868,9	14096,6	16199,6
Сумська	16485,1	14898,3	16619,2	18260,9	20147,8	21916,9	18850,1	15855,7	16080,1	18466,8
Тернопільська	13258,1	11709,9	13572,9	15307,2	16669,2	18107,0	14708,2	12377,2	12735,6	14670,3

Продовження таблиці 1.3

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Харківська	17085,2	16258,3	18402,3	20479,1	22733,1	24998,9	20999,3	16628,6	17332,2	19494,4
Херсонська	14066,4	12662,5	14586,5	16453,5	18361,1	20345,1	16492,3	14090,1	14800,2	16766,6
Хмельницька	14871,1	13454,6	15480,3	17577,5	19457,7	21382,2	17968,3	15092,3	15466,9	17644,5
Черкаська	14788,6	13533,2	15445,2	17015,6	19061,0	20471,7	17355,8	14219,3	14499,9	16910,9
Чернівецька	12760,0	11210,5	13181,5	14946,9	16023,4	17863,3	14488,2	12509,9	12713,8	14750,4
Чернігівська	15807,2	14178,6	16427,5	17891,1	20373,9	22463,5	18295,3	14736,9	15020,2	17215,8
Севастополь (міськрада)	15387,4	14209,1	16763,0	18706,4	20434,2	25032,2	н/д	н/д	н/д	
Автономна Республіка Крим	14899,9	13381,9	15232,1	16837,7	18601,4	20893,5	н/д	н/д	н/д	
Максимальне	20024,8	18962,6	21258,2	23540,0	26383,3	28577,5	25452,6	20421,4	20587,0	22588,2
Мінімальне	12090,3	10940,7	12226,9	14018,1	15159,1	17060,1	13576,2	7982,1	5646,6	6861,3

Скориговані дані, представлені в табл. 1.3, свідчать про дещо іншу ситуацію. Так, у 2016 році показник наявного доходу населення у розрахунку на одну особу по Україні в цілому зменшився на 1,44% відносно 2008 року, що спричинено його зменшенням в таких регіонах як Донецька та Луганська області, відповідно на 54 % та 66%, рис. 1.5.

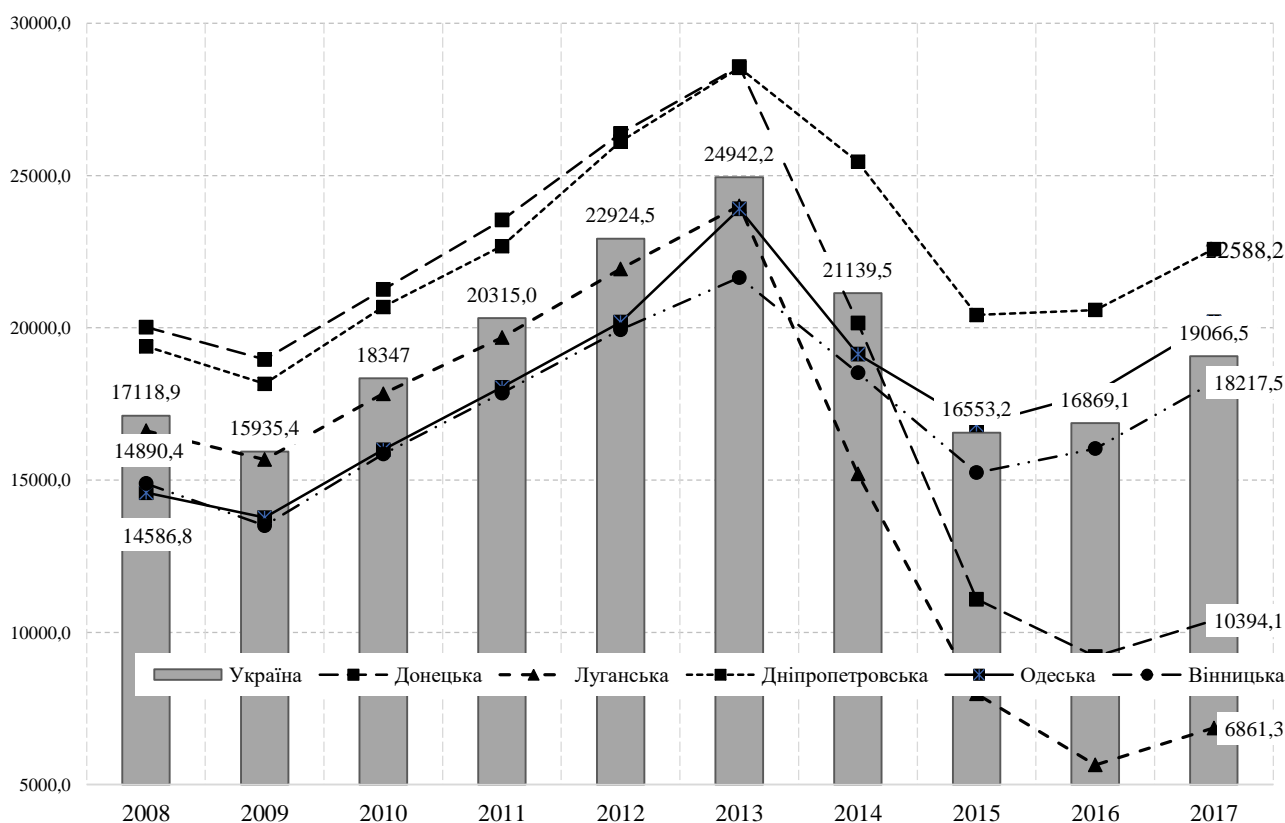

Рисунок 1.5 – Динаміка наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу, 2008-2017 рр., в постійних цінах 2010 року (грн.) (побудовано авторами)

За даними табл. 1.3 та рис. 1.5 можна зробити висновок, що показник наявного доходу населення у розрахунку на одну особу вище по Україні в

цілому (19066,5 грн.) спостерігається за такими областями як Дніпропетровська (22588,2 грн.), Одеська (20196,0 грн.), Полтавська (19613,4 грн.), Харківська (19494,4 грн.), Київська (20965,4 грн.) та Запорізька області (21968,0 грн.).

За даними 2017 року зафіксовано зростання показника наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу в постійних цінах 2010 року по всіх регіонах. При цьому зростання в Донецькій та Луганській областях складає відповідно: 12,9% або на 1187,7 грн. (відносно 2008 року – менше на 48,1%); 21,5% або на 1214,7 грн. (відносно 2008 року – менше на 58,7%), рис. 1.6.

Мінімальне значення зростання в 2017 році відносно 2016 року зафіксовано в Дніпропетровській області на рівні 9,7%, максимальне – Луганська область (21,5 %). Відносно 2008 року: мінімальне – Луганська (-58,7%), максимальне – Одеська область (38,5 %).

За результатами розрахунків максимальне значення наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу (в постійних цінах 2010 року) до 2013 року спостерігається в Донецькій області, з 2014 року – в Дніпропетровській області. До 2014 року мінімальне значення зафіксовано в Закарпатській області, з 2015 р. – в Луганській області.

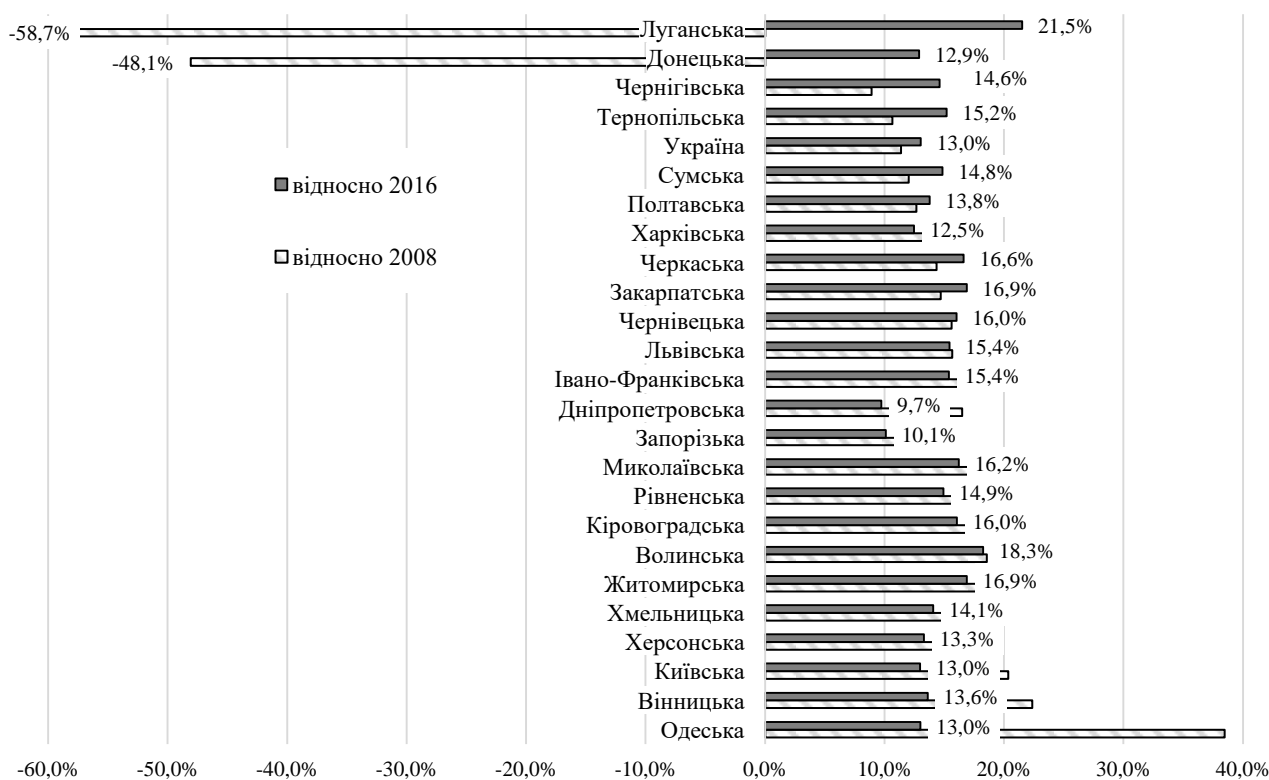

Рисунок 1.6 – Зміни наявного доходу населення України у розрахунку на одну особу в 2017 р. (в постійних цінах 2010 року), відносно 2008 р. та 2016 р. (побудовано авторами)

До витрат населення за методологічними поясненнями Держкомстату включають: витрати на придбання товарів та послуг; сплачені доходи від власності; поточні податки на доходи; майно; інші поточні трансферти.

Динаміку витрат населення у розрахунку на одну особу за період 2008-2017 рр. у цінах 2010 року представлено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Динаміка витрат населення у розрахунку на одну особу, 2008-2017 рр. (грн.) у цінах 2010 року (розраховано та побудовано авторами)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Україна	20840,8	19312,1	20593,9	23784,0	27369,1	29268,8	25693,5	21600,3	22433,2	25457,5
Вінницька	16845,1	15892,7	16183,9	19164,2	21590,3	23060,1	22244,0	19827,9	20382,4	23963,5
Волинська	16736,3	15392,4	16107,6	19306,5	22107,3	22674,3	22512,9	20088,7	19893,6	23578,5
Дніпропетровська	21372,0	19260,5	20977,6	24797,0	27732,2	31298,7	28811,2	25271,6	26625,7	29822,1
Донецька	20134,3	18473,9	19993,3	23242,3	26550,7	30134,4	19352,7	10999,6	9823,8	10801,2
Житомирська	15773,5	14820,7	16009,8	18908,4	21945,9	22870,2	21246,0	19330,1	20220,6	23870,7
Закарпатська	14839,3	14145,9	15184,2	17128,0	19411,2	20437,5	18489,8	16717,0	17266,4	19882,8
Запорізька	20183,3	18835,0	21220,6	24824,7	28084,8	30209,8	27661,1	23617,8	25099,8	28374,6
Івано-Франківська	15223,1	14323,8	16334,6	18815,7	21905,0	23130,3	22920,4	20028,2	20506,3	23617,8
Київська	19800,0	18857,2	19645,3	23503,9	26520,3	28951,9	28283,0	25116,5	26749,1	30498,4
Кіровоградська	15847,9	15083,4	15930,6	18909,6	21584,3	23338,1	20911,6	19711,9	20982,3	24488,9
Луганська	15468,6	14622,3	16943,6	19344,6	22094,9	23998,9	13322,5	6784,5	6041,9	6769,6
Львівська	17432,8	15704,5	18229	21131,5	23848,6	25479,6	22150,9	19947,6	22118,8	24937,7
Миколаївська	18318,1	16632,5	17979,6	21243,3	23970,5	25895,8	23897,5	21183,8	22237,3	24917,9
Одеська	22377,9	21280,8	23437,4	27511,6	31007,9	32688,3	30999,8	25824,4	27982,4	31017,6
Полтавська	17854,5	16436,4	18219,9	20307,7	23204,0	25905,1	22855,6	20848,5	21656,5	24880,1
Рівненська	15393,9	14439,0	16209,5	19124,6	21566,8	22757,1	20679,4	18600,6	19354,0	21559,9
Сумська	15175,0	14137,1	15587,5	18571,8	21191,0	22989,7	20851,7	19147,3	19877,1	23292,5
Тернопільська	13718,6	13321,8	14764,8	17601,2	20147,0	21014,5	19450,5	17297,3	17888,0	20966,5
Харківська	22858,4	21244,2	24023,8	27587,1	31409,1	32630,4	31263,6	26980,2	28402,4	31350,1
Херсонська	16492,8	15244,0	16967,4	19339,7	21963,1	23395,9	22858,8	20497,1	21705,0	24717,7
Хмельницька	16437,9	15355,0	16254,5	19207,8	21963,2	22535,8	20900,1	18278,2	19254,4	22539,1
Черкаська	17234,4	16228,6	17347,1	20264,2	23508,7	24586,2	22571,2	20221,6	20965,1	24193,1
Чернівецька	15450,8	14387,3	15549,0	18618,6	21129,2	20835,8	19970,2	17549,3	18031,6	20738,7
Чернігівська	15814,8	14345,9	15382,2	19410,7	22071,9	22682,2	21620,2	19547,7	20509,5	24133,1
Севастополь (міськрада)	24732,9	22993,4	25197,1	28457,4	31409,3	33887,6	н/д	н/д	н/д	н/д
Автономна Республіка Крим	19540,7	17660,3	18981,9	22207,2	25879,6	26711,8	н/д	н/д	н/д	н/д

Найбільше збільшення витрат на одну особу у 2017 році відносно 2008 року спостерігається у таких регіонах як Івано-Франківська та Кіровоградська – на 55 % більше; Київська – на 54%; Сумська, Тернопільська та Чернігівська – на 53%; Житомирська – на 51%; Херсонська – на 50%. Значне зменшення витрат у 2017 році відносно 2008 року зафіксовано у Донецькій та Луганській областях – 46 % та 56 % відповідно, рис. 1.7.

Окрім того, за даними рис. 1.7 та табл. 1.4, можна зробити висновок стосовно відхилення витрат на особу кожного регіону відносно показника по Україні в цілому.

На кінець 2017 року витрати населення у розрахунку на одну особу Дніпропетровської області перевищували значення показника по Україні (25458 грн.) на 17,1 % (29822,08 грн.), Запорізької області – на 11,5 % (28374,6 грн.), Київської – на 19,8 % (30498,37 грн.), Одеської – на 21,8 % (31017,6 грн.) та Харківської області – на 23,1 % (31350,1 грн.), рис. 1.8.

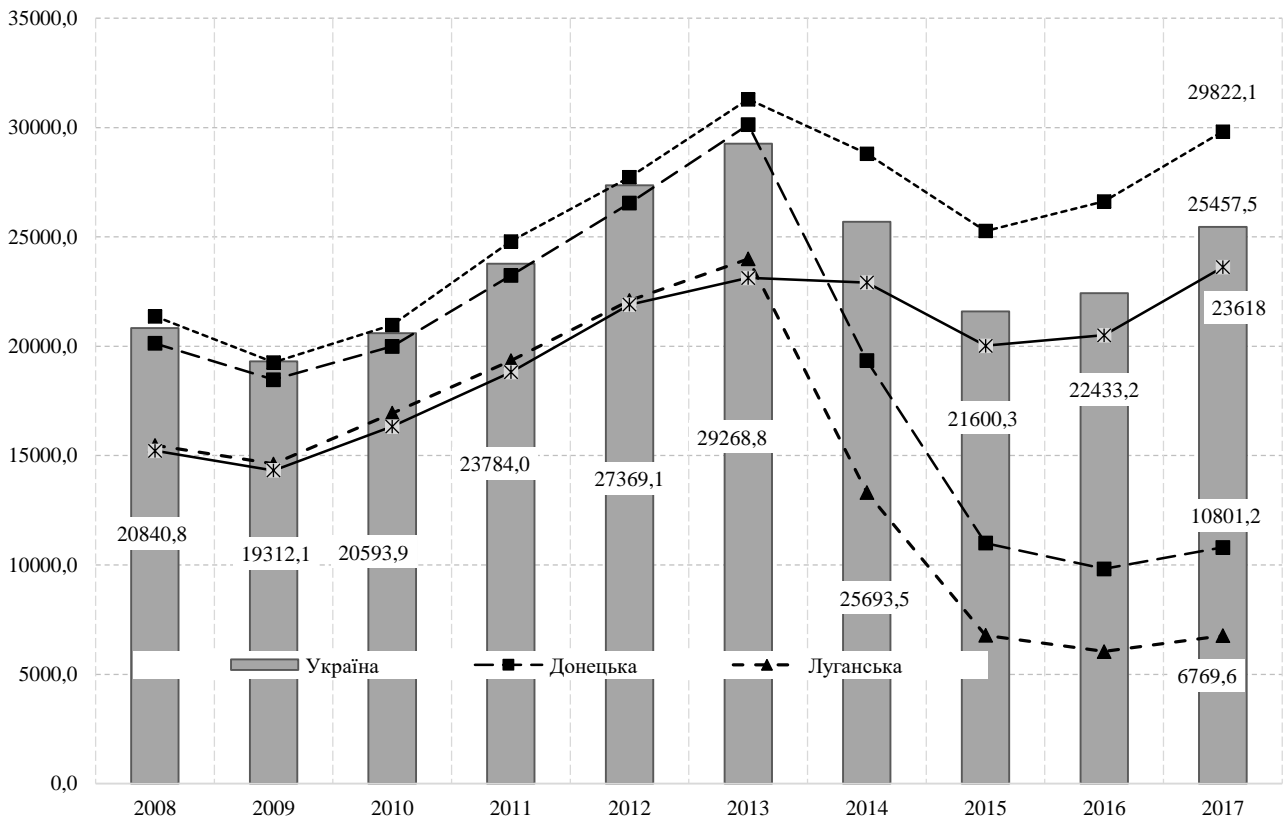

Рисунок 1.7 – Динаміка витрат населення у розрахунку на одну особу, 2008-2017 рр., в постійних цінах 2010 року (грн.) (побудовано авторами)

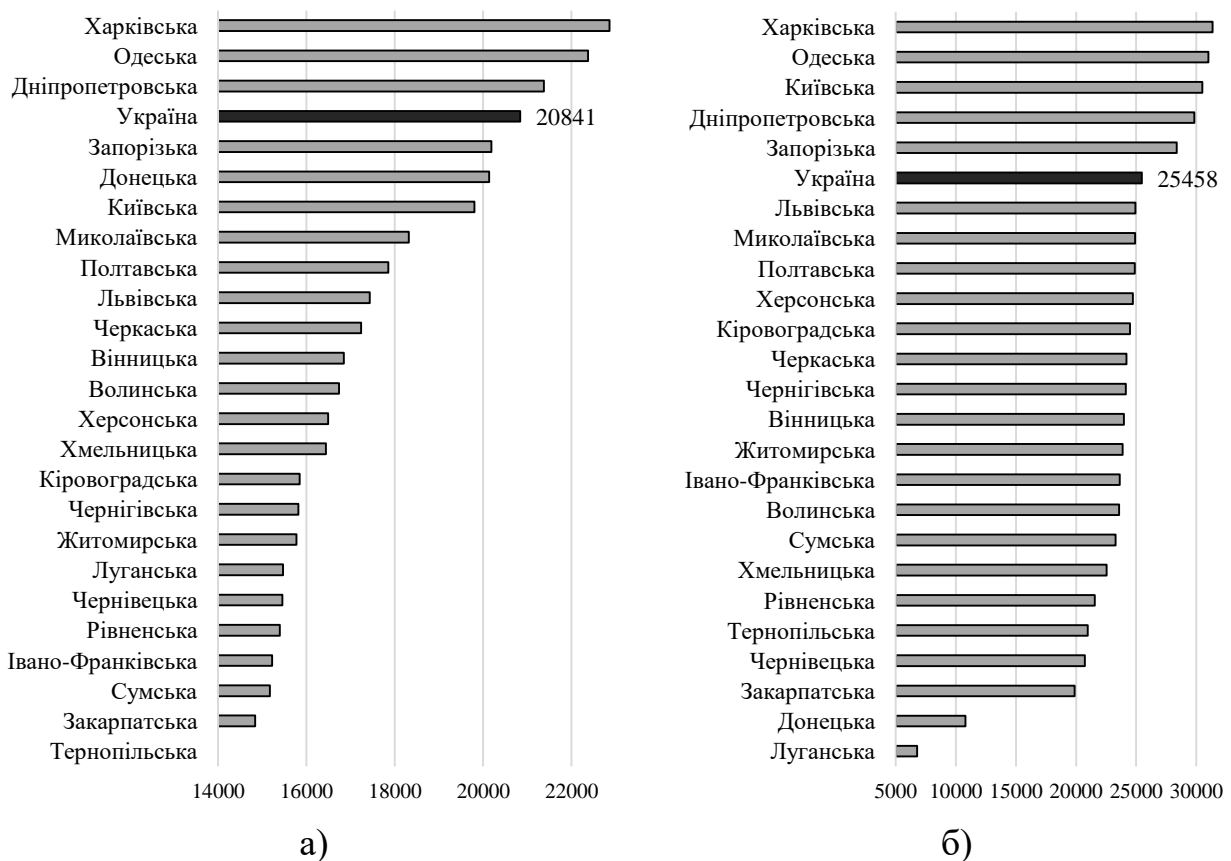

Рисунок 1.8 – Витрати населення у розрахунку на одну особу відносно середнього значення по Україні, 2008 р. (а), 2017 р. (б) (побудовано авторами)

Найбільше від'ємне відхилення зафіксовано в Донецькій – на 58 % (10801,2 грн.) та Луганській областях – на 73 % (6769, грн.).

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників визначається шляхом ділення нарахованого фонду оплати праці за відповідний період на середньооблікову кількість працівників та на кількість місяців у періоді.

Станом на кінець 2016 року середньомісячна заробітна плата по Україні складає 5183 грн., що більше значення попереднього періоду на 23,6 % або на 988 грн., відносно 2014 року – на 48,9% або на 1703 грн. Середньомісячна заробітна плата у розрізі регіонів України за 2008-2017 рр. у цінах 2010 року представлено в табл. 1.5

Таблиця 1.5 – Динаміка середньомісячної заробітної плати у розрізі регіонів України за період 2008-2017 рр. у цінах 2010 року (грн.) (розраховано та побудовано авторами)

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Україна	2212,70	2079,45	2239,00	2517,21	2898,72	3112,11	2655,76	2234,06	2455,28	2959,80
Вінницька	1720,17	1648,50	1782,00	1982,79	2329,71	2526,86	2144,45	1808,55	1984,40	2550,24
Волинська	1690,77	1556,86	1692,00	1906,31	2240,62	2459,19	2076,53	1752,63	1917,14	2436,92
Дніпропетровська	2298,46	2141,63	2369,00	2667,30	3006,01	3179,78	2778,63	2325,13	2404,12	2891,05
Донецька	2468,76	2308,56	2549,00	2928,30	3348,95	3579,16	2944,23	2652,12	2837,09	3234,78
Житомирська	1720,17	1628,86	1785,00	1979,92	2269,36	2441,08	2108,58	1741,98	1894,87	2431,50
Закарпатська	1780,21	1704,14	1846,00	1978,01	2252,11	2433,45	2094,08	1800,56	2036,04	2647,74
Запорізька	2220,05	2010,71	2187,00	2492,35	2803,89	2994,87	2619,13	2236,72	2406,49	2859,39
Івано-Франківська	1890,47	1775,06	1927,00	2115,68	2432,21	2553,55	2194,05	1811,75	1990,56	2530,66
Київська	2269,06	2167,82	2295,00	2639,58	3024,21	3194,08	2662,63	2211,69	2477,07	2994,80
Кіровоградська	1749,58	1676,87	1815,00	2021,03	2325,88	2485,88	2128,42	1747,84	1882,55	2413,17
Луганська	2167,37	2043,44	2271,00	2621,41	2960,03	3180,74	2577,15	1825,06	2196,63	2442,33
Львівська	1923,55	1818,70	1941,00	2145,32	2469,57	2658,40	2259,68	1941,69	2159,68	2662,73
Миколаївська	1986,04	1970,35	2122,00	2340,34	2703,30	2949,12	2551,97	2121,69	2315,06	2795,23
Одеська	2000,74	1949,62	2046,00	2282,03	2586,43	2809,00	2387,89	2075,36	2278,11	2725,65
Полтавська	2035,05	1890,70	2102,00	2371,89	2730,13	2848,08	2426,05	2014,65	2189,05	2729,40
Рівненська	1865,97	1760,87	1960,00	2113,77	2466,69	2710,82	2314,63	1902,81	2067,30	2505,25
Сумська	1803,48	1737,96	1866,00	2081,26	2397,72	2575,47	2195,58	1836,78	1956,93	2477,33
Тернопільська	1608,68	1540,49	1659,00	1788,72	2093,10	2248,54	1928,48	1594,46	1750,39	2314,01
Харківська	2057,10	1968,16	2060,00	2301,15	2637,21	2835,69	2398,58	1968,85	2107,10	2601,49
Херсонська	1684,64	1616,86	1733,00	1883,37	2173,56	2348,62	1997,16	1663,16	1916,66	2434,00
Хмельницька	1750,80	1659,41	1786,00	1983,75	2323,00	2517,33	2196,34	1795,24	1915,24	2474,00
Черкаська	1787,56	1671,41	1835,00	2060,23	2402,51	2556,41	2158,95	1789,38	1964,98	2517,33
Чернівецька	1717,72	1661,59	1772,00	1897,71	2231,04	2367,68	1967,40	1624,29	1813,39	2341,92
Чернігівська	1678,51	1598,32	1711,00	1887,19	2210,92	2386,75	2052,87	1754,76	1895,82	2348,17
Севастополь (міськрада)	1726,0	1882,0	2167,0	2476,0	2891	3114	
Автономна Республіка Крим	1609	1707	1991	2295	2654	2850				

Максимальне значення середньомісячної заробітної плати за період 2008-2016 рр. у цінах 2010 року по всіх регіонах зафіксовано в 2013 році. За даними 2017 року по всіх регіонах спостерігається зростання показника, але досягти рівня 2013 року і збільшити його значення вдалося лише таким регіонам:

- Вінницька область – на 0,93% або на 23,38 грн.(2550,24 грн.);
- Закарпатська область – на 8,84 % або на 214,28 грн. (2647,74 грн.);

- Львівська область – на 0,16% або на 4,34 грн. (2662,73 грн.);
- Тернопільська область – на 2,91% або на 65,47 грн. (2314,01 грн.);
- Херсонська область – на 3,64% або на 85,38 грн. (2434,00 грн.).

Станом на кінець 2017 року найбільший рівень середньомісячної заробітної плати (у цінах 2010 р.) зафіксовано в Донецькій області – 3234,8 грн., що на 9,3 % більше значення середньомісячної заробітної плати по Україні в цілому; в 2008 та 2013 роках Донецька область також посідає перше місце в рейтингу із середньомісячною заробітною платою на рівні, відповідно: 2468,8 грн. (більше середнього значення по Україні на 11,6%) та 3579,2 грн. (більше середнього значення по Україні на 15%), рис. 1.9

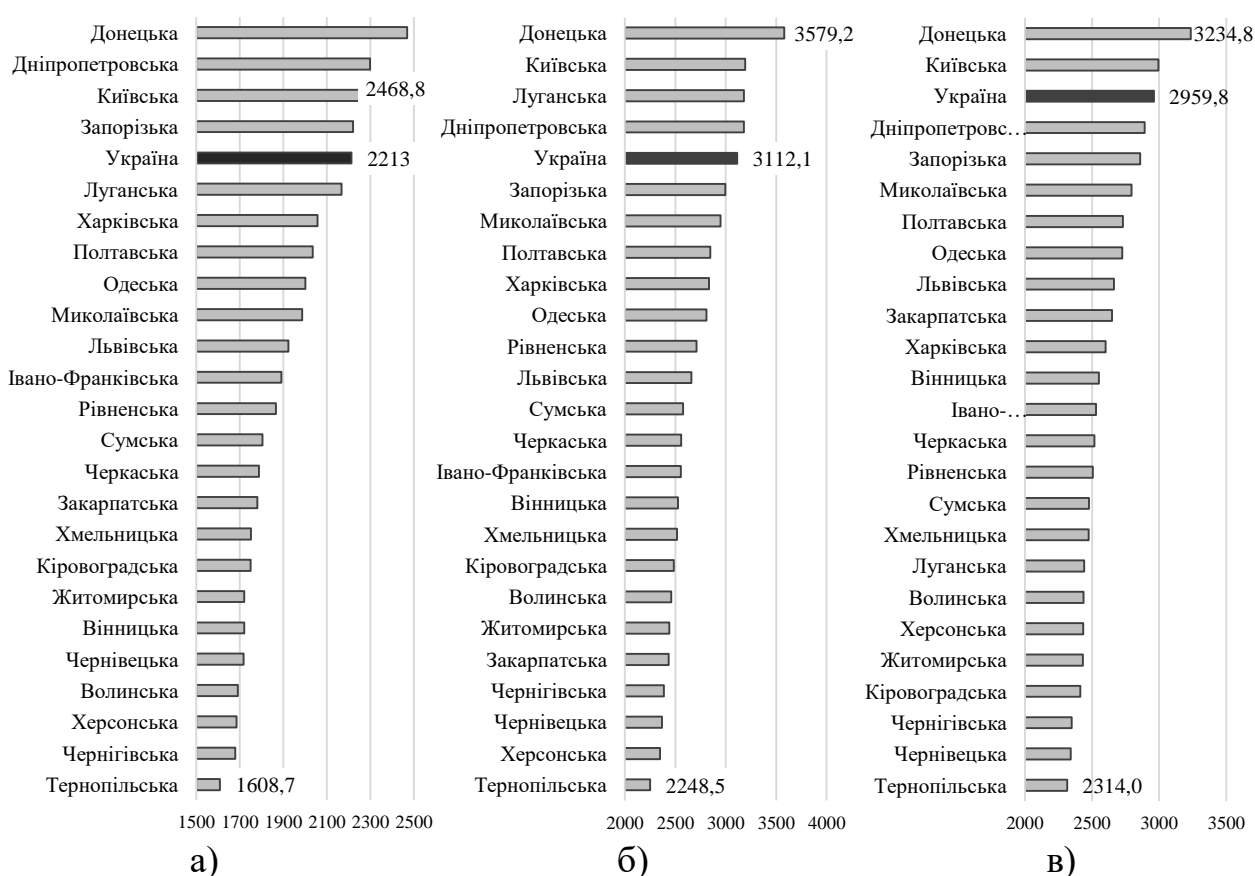

Рисунок 1.9 – Рейтинг середньомісячної заробітної плати у розрізі регіонів України за період 2008-2017 рр. у цінах 2010 року (грн.) (побудовано авторами)

Розбіжність між максимальними (Донецька область) та мінімальними (Тернопільська область) показниками середньомісячної заробітної плати у цінах 2010 року складає:

- 860 грн або 53,5 % за даними 2008 року;
- 1330,6 грн. або 59,2 % за даними 2013 року;
- 920,8 або 39,8 % за даними 2017 року.

Отже, спостерігається значна розбіжність міжрегіональними значеннями середньомісячної заробітної плати, яка свідчить про наявність диспропорцій

розвитку регіонів України. Але в 2017 році розбіжність зменшилася до рівня 39,8%.

Індекс споживчих цін (ІСЦ, індекс інфляції) є показником зміни в часі цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Розраховується щомісячно на основі даних про ціни (одержуються органами державної статистики шляхом щомісячної реєстрації цін і тарифів на споживчому ринку) та даних національних рахунків щодо витрат домогосподарств на кінцеве споживання по країні в цілому з подальшим розподілом (за результатами вибіркового обстеження умов життя домогосподарств) [1, 3].

Найвищий рівень інфляції по Україні в цілому зафіксовано в 2015 році – 143,32 %, рис. 1.10.

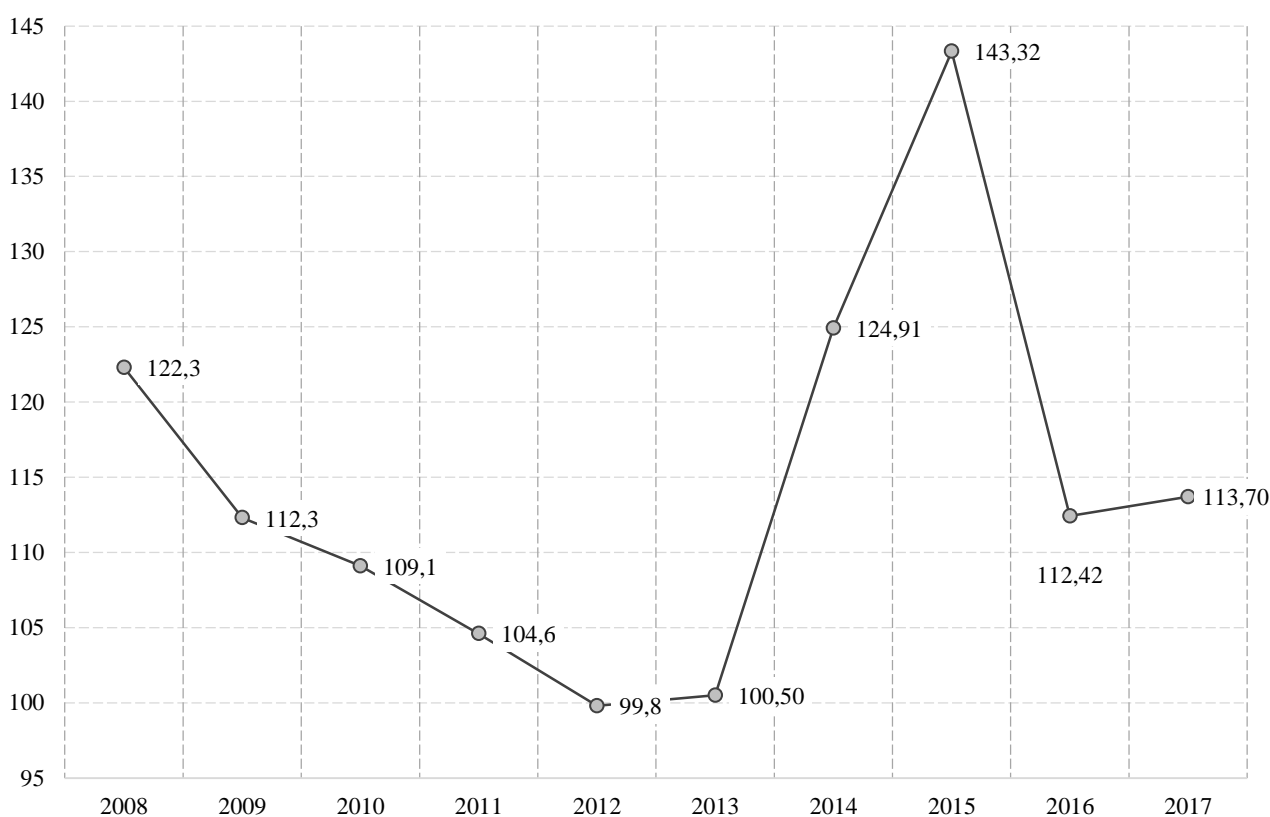

Рисунок 1.10 – Динаміка індексу споживчих цін (ІСЦ) за період 2008 – 2017 рр., % (побудовано авторами)

Рівень інфляційних процесів в 2015 році обумовлений зростанням цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива у 2 рази, що зумовлено суттєвим підвищенням тарифів на природний газ у 3,7 рази, гарячу воду, опалення в 1,8 рази, електроенергію в 1,7 рази. Окрім того за 2015р. продукти харчування та безалкогольні напої подорожчали на 41,5% [4].

Найбільше зросли ціни на цукор, овочі, олію, яйця, безалкогольні напої, продукти переробки зернових, фрукти, маргарин, хліб. На 43,6-22,5% стали дорожчими макаронні вироби, риба та продукти з риби, рис, масло,

кисломолочна продукція, сало, молоко, сметана, сири, м'ясо та м'ясопродукти [4].

В регіональному аспекті в 2015 році найвищий рівень зростання цін зафіксовано на рівні 146,9 % в Донецькій та 138,8 % у Вінницькій та Луганській областях, табл. 1.6

Таблиця 1.6 – Динаміка індексу споживчих цін регіонів України, 2008-2017 рр. (%) (складено авторами за даними [1])

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Україна	122,3	112,3	109,1	104,6	99,8	100,5	124,91	143,32	112,42	113,7
Вінницька	119,1	111,2	107,0	102,8	99	99,7	123,3	138,8	110	113
Волинська	121,3	110,0	108,1	103,2	99	99,7	125,9	143,3	111,8	114,6
Дніпропетровська	124,4	113,0	109,3	104,3	99,7	100,4	125,7	142,6	112,7	112,8
Донецька	124,0	113,1	110,3	105,0	101,3	101,3	122	146,9	111,6	115,9
Житомирська	120,8	111,9	108,9	103,9	99	99,4	125,2	143,7	112,6	113
Закарпатська	115,4	111,8	108,5	103,0	98,8	99,7	125,7	144	111,7	113,9
Запорізька	123,6	113,0	109,7	104,6	99,3	100,3	125,7	142,1	112,3	114,1
Івано-Франківська	121,8	110,3	108,3	102,9	99,3	100	125	143,4	110,9	113,7
Київська	125,6	109,5	107,9	103,9	99,1	99,9	124,7	144,3	112,2	113,8
Кіровоградська	121,4	109,7	108,5	103,7	98,8	100,1	124,4	141,3	112,3	113,8
Луганська	123,3	112,8	110,5	105,6	100,3	101,3	125,2	138,8	110,7	114,9
Львівська	125,1	113,4	109,7	104,9	99,3	100,2	126,7	145,2	111,9	113
Миколаївська	121,8	112,8	110,0	104,4	99,3	100,7	124,9	143,5	112,2	113,5
Одеська	123,7	114,4	110,5	105,4	99,4	100,9	127,2	144,6	113,6	114,6
Полтавська	123,5	112,8	108,4	103,7	99,1	99,6	123,8	145	114,2	113,1
Рівненська	122,1	112,0	108,3	103,4	98,9	99,3	127	144,9	112,3	115
Сумська	121,0	110,8	108,9	103,6	98,8	99,5	124,7	145,5	114,2	113,6
Тернопільська	118,6	111,2	108,5	103,7	98,9	99,2	125,4	145,1	111,6	113,3
Харківська	123,8	112,9	109,0	104,1	99,2	99,6	125,3	144,2	114,1	113,8
Херсонська	121,9	112,6	110,6	104,5	99,4	100,5	124,1	145,8	112,8	114,4
Хмельницька	122,7	113,0	109,6	104,0	99,6	100	123,7	142,5	111,4	113,8
Черкаська	122,3	111,5	109,0	103,5	99,5	100,3	124,2	143,8	112,7	114,6
Чернівецька	119,0	110,1	108,2	102,4	98,8	99,9	123,5	142	111	112,4
Чернігівська	123,1	112,7	109,5	103,6	98,8	99,4	126,7	145,6	112,8	113,9
Севастополь (міськрада)	119,5	113,9	112,8	106,7	100,7	100,2	н/д	н/д	н/д	н/д
Автономна Республіка Крим	123,3	114,8	109,6	106,0	98,4	99,5	н/д	н/д	н/д	н/д

За результатами 2017 року індекс споживчих цін сягнув значення 113,7 %, що більшою мірою спричинено зростанням цін (тарифів) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива, що пов'язано з підвищенням тарифів на опалення, гарячу воду, електроенергію, водопостачання, природний газ, каналізацію [1].

На регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт (ВРП). ВРП

вимірюється вартістю товарів та послуг, виготовлених регіоном для кінцевого використання. Це інтегрований показник економічного розвитку регіону, який характеризує його внесок у створення валового внутрішнього продукту України.

Методологічною основою для розрахунку ВРП є оновлені міжнародні стандарти Системи національних рахунків 2008 та Європейська система національних і регіональних рахунків 2010 [9].

Аналіз динаміки валового регіонального продукту дозволив зробити висновок про зростання показника всіх регіонів протягом 2009-2017 рр., але враховуючи результати попереднього дослідження динаміки ІСЦ, доцільним є скоригувати дані щодо динаміки ВРП та перевести у ціни 2010 р., табл. 1.7

Таблиця 1.7 – Динаміка валового регіонального продукту за період 2008-2017 рр., у цінах 2010 року (млн. грн.) (розраховано авторами за даними [1])

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Україна	1161552	996459	1082569	1244817	1397725	1451355	1211052	1059006	1130191	1243199
Вінницька	24619	21933	23589	27819	31635	34496	33571	31884	35256	38509
Волинська	15663	13337	14429	16861	19164	19656	18464	16876	16936	21654
Дніпропетровська	128262	101824	116136	133862	141746	145745	134726	114609	115834	130754
Донецька	144139	113179	128986	153940	163592	157203	91565	61250	65148	69330
Житомирська	18388	16072	18743	20964	23804	24474	22753	20463	22704	25611
Закарпатська	16182	13683	15299	17260	20504	20398	18407	15418	15346	17933
Запорізька	52003	40854	42736	47347	52522	51807	50343	47430	49428	54320
Івано-Франківська	21910	18810	20446	25576	30928	31642	28727	24420	24355	26602
Київська	43723	40965	44953	56553	66733	65703	60717	55402	60949	65430
Кіровоградська	17105	14607	15749	19160	21128	24128	21947	20475	21805	22095
Луганська	52665	41950	45541	54686	56295	52527	23958	12701	14857	12618
Львівська	43536	39227	41655	49812	59356	60363	55651	50427	54412	61414
Миколаївська	23781	22187	24055	26418	27977	30530	27022	25666	27393	28903
Одеська	57577	53074	53878	58794	62020	66493	57186	53128	56761	62300
Полтавська	41801	36689	44291	49954	54200	55726	53291	51054	55090	62872
Рівненська	17243	14695	15882	18453	20878	20974	21921	18774	18700	20347
Сумська	19860	17521	18333	21900	23884	25512	23197	22137	21931	23553
Тернопільська	13009	12190	12726	15577	17202	17238	16542	14196	14722	16977
Харківська	72763	64285	65293	73486	78765	81320	73717	66486	73378	78100
Херсонська	16141	14659	15649	17637	18543	19795	17743	17156	18357	19944
Хмельницька	19678	17192	18096	21838	25133	25189	24544	21882	23149	26616
Черкаська	23402	20409	22354	25824	29950	31538	29355	27077	28150	30488
Чернівецька	10822	9256	9892	11443	12612	13113	11485	9855	10063	11912
Чернігівська	18277	15968	17008	20234	22927	23102	21487	19686	20545	23612
Севастополь (міськрада)	7725	7039	7785	8947	9475	10548				
Автономна Республіка Крим	33527	29889	32426	36539	42663	44221				

Отже, за результатами проведених розрахунків ВВП за результатами 2017 року у цінах 2010 року складає 1243199 млн. грн.

Динаміка і тенденція значень валового регіонального продукту представлено на рис. 1.11:

- динаміка ВВП у цінах 2010 р. свідчить про спад у 2014 році на 16,6 %, у 2015 році на 12,6 %, а вже в 2016 та 2017 роках – зростання, відповідно, на 6,7 % та 10%;

- валовий регіональний продукт Дніпропетровської області у цінах 2010 року складає значення 130754 млн. грн.;

- динаміка ВРП Дніпропетровської області також характеризується спадом в 2014 році на 7,6 %, в 2015 році на 14,9 %, і в 2016 році зростанням на 1,1 %, в 2017 році – зростання на 12,88%;

- динаміка представлених на рис. 1.11 показників валового регіонального продукту має тенденцію до зростання, окрім Донецької та Луганської областей;

- валовий регіональний продукт Донецької та Луганської областей характеризується зменшенням протягом 2014-2015 років.

- Протягом 2016-2017 років значення ВРП Донецької області зростає у середньому на 6,4% кожний рік.

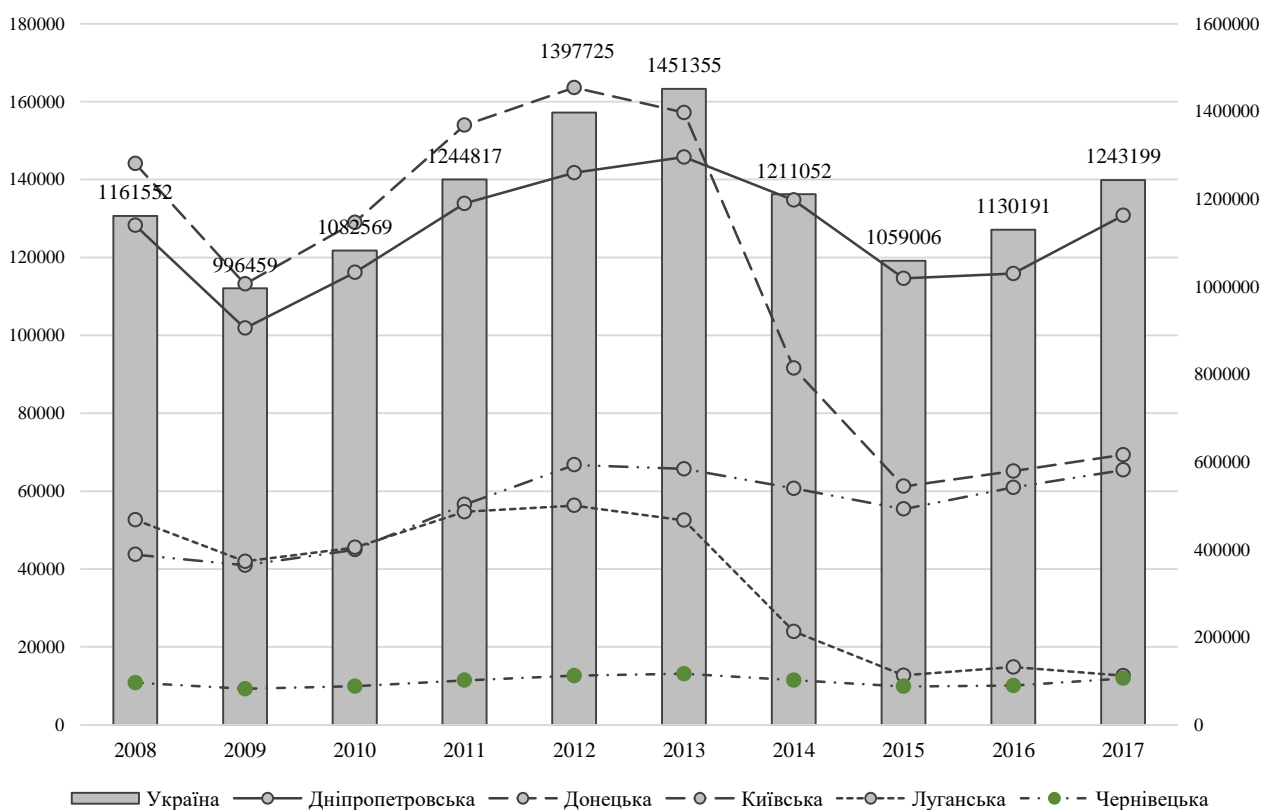

Рисунок 1.11 – Динаміка ВВП (у фактичних цінах та цінах 2010 р.) та ВРП Дніпропетровської області (у фактичних цінах та цінах 2010 р.), 2008 – 2016 рр. (млн. грн.) (побудовано авторами)

За період дослідження 2008-2017 роки структура ВВП України за регіонами майже не змінюється. На кінець 2017 року найбільша питома вага в

структурі ВВП належить Дніпропетровській області, частка якої складає 10,52 %, наступний регіон має частку 6,28 % - Харківська область, тобто розрив досить значний – 4,24 відсоткових пункти, рис. 1.12.

Лідером в структурі ВВП серед регіонів до 2013 р. є Донецька область, частка якої коливалася від 10,8% в 2013 році до 12,4% в 2008 році. В 2017 році область посідає 3 місце із часткою 5,88%.

Спостерігається значне зменшення частки Луганської області на 3,42 відсоткових пункти: 1,1 % в 2017 році проти 4,53 % в 2008 році (5 позиція). При цьому зафіксовано збільшення частки в структурі ВВП таких регіонів як Львівська область – на 1,07 відсоткових пункти до рівня 4,81 %; Вінницька область – на 1 відсотковий пункт до рівня 3,12 %.

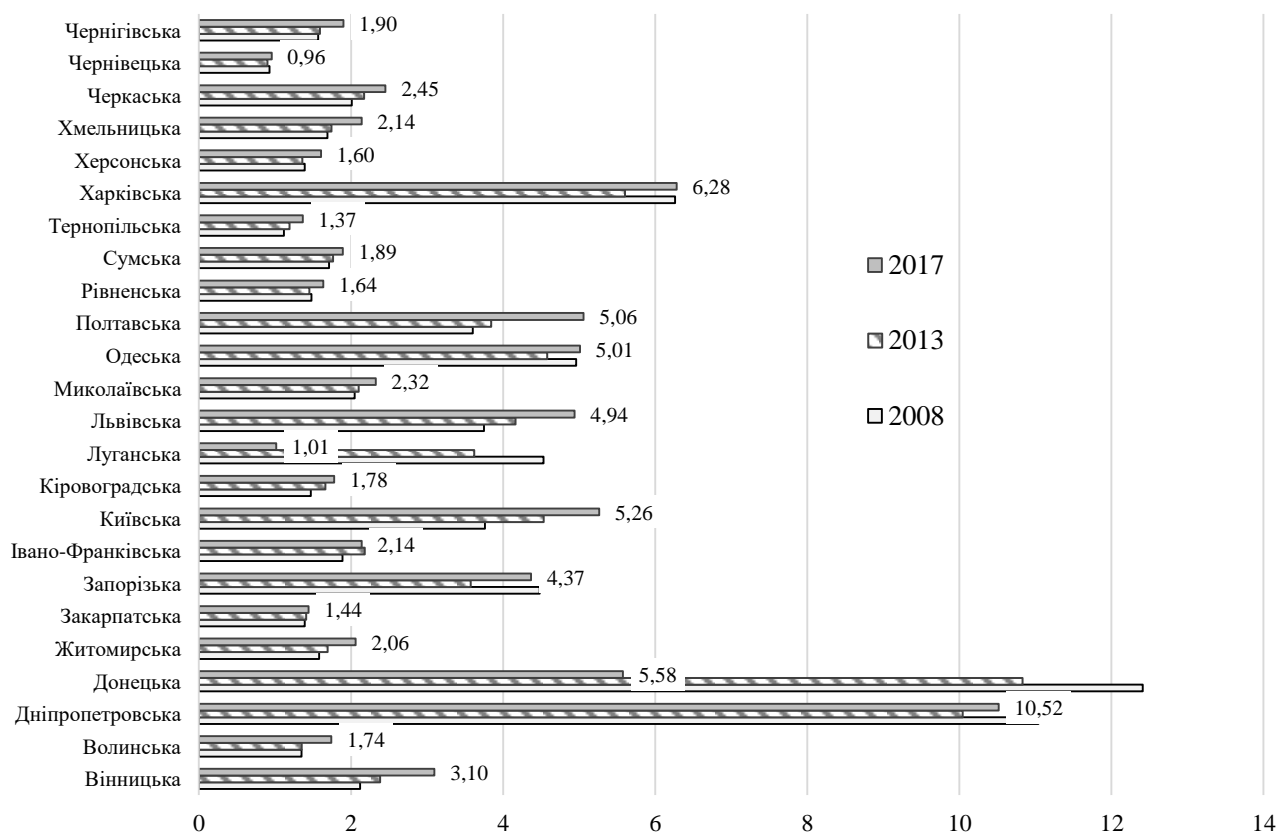

Рисунок 1.12 – Структура валового продукту за регіонами України, 2008-2017 рр. (%) (розраховано та побудовано авторами)

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) визначається за ціною продажу відвантаженої готової продукції (товарів, послуг), що зазначена в оформлених, як підстава для розрахунків з покупцями (замовниками), документах (уключаючи продукцію (товари, послуги) за бартерним контрактом).

Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) у фактичних цінах протягом 2017 року збільшився на 21,7 % відносно попереднього періоду, але із урахуванням інфляційних процесів і представлення даних у цінах 2010 року свідчить про збільшення на 7 % в цілому по Україні. При цьому за результатами 2017 року спостерігається зменшення показника у Луганській

області на 42,9 %; в 2014 та 2015 роках характеризується спадом на -62,97% та -52,41%, відповідно.

До 2013 року включно, Донецька область займала перші позиції в обсязі реалізованої промислової продукції: якщо в 2008 році частка області складала 19,94 %, то на кінець 2016 року вона зменшилася до рівня 10,2 % - на 9,74 відсоткових пункти, рис. 1.13.

На 6,19 відсоткових пункти зменшилася частка Луганської області (на кінець 2017 року 1,75 % проти 7,94 % в 2008 році). При цьому частка Харківської області за результатами 2016 року складає 7,12 %, що на 2,41 відсоткових пункти більше за значення 2008 року. Полтавська область збільшила частку в обсязі промислової продукції на 2,09 відсоткових пункти і за даними 2016 року формує 6,68 %.

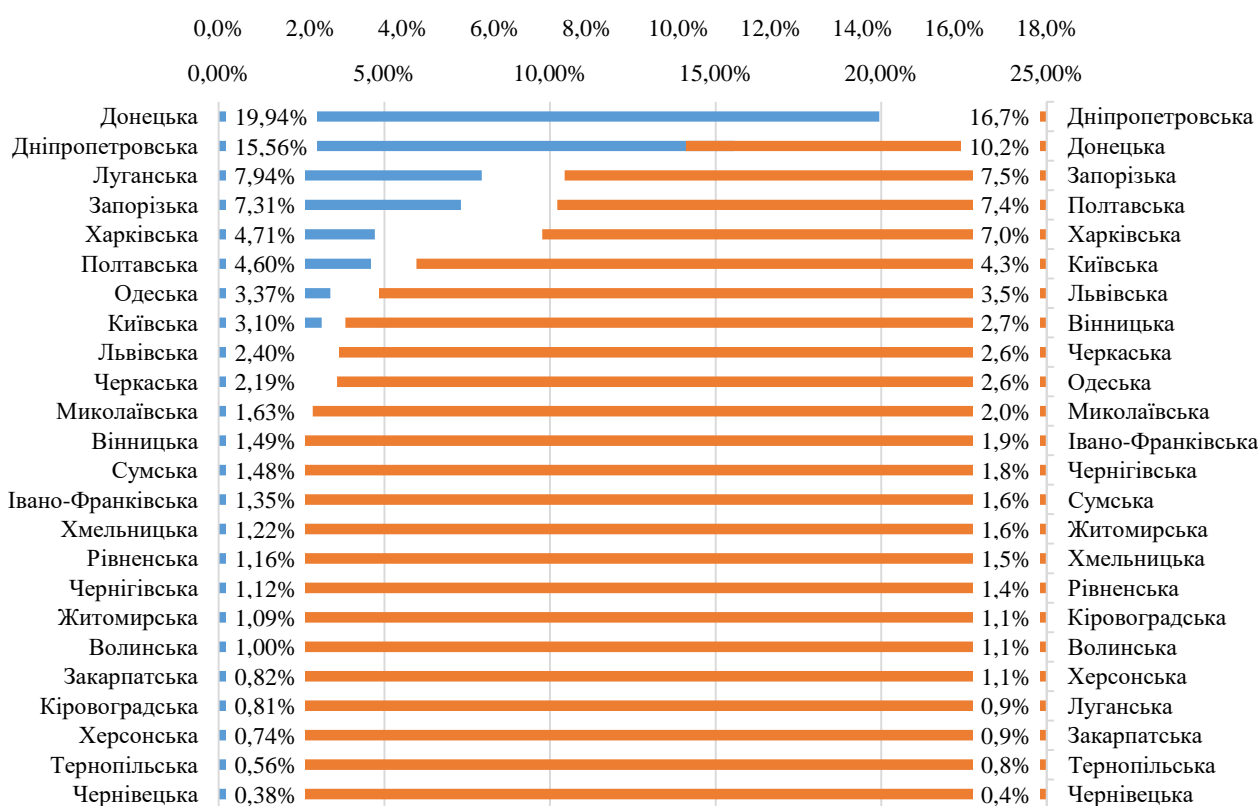

Рисунок 1.13 – Порівняння рейтингу регіонів (областей) України за обсягом реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), 2008 р. та 2017 р. (розраховано та побудовано авторами)

Валова продукція сільського господарства - вартісне вираження продукції рослинництва та тваринництва, виробленої впродовж певного періоду часу. Включає в себе поряд з товарною продукцією, призначеною для реалізації, продукти сільськогосподарського походження, спожиті у процесі виробництва, а саме насіння і корми, а також роботи, пов'язані з вирощуванням урожаю майбутнього року. До складу продукції сільського господарства не включається вирощування лісових насаджень, продукція рибальства, рибництва, промислова продукція (навіть якщо вона виготовлена сільськогосподарськими

підприємствами, наприклад, масло тваринне, олія, сири, консерви тощо) та продукція забою худоби (м'ясо, шкури) [1].

Продукція оцінена у постійних цінах. Постійні ціни – це середньозважені ціни року, прийнятого за основу для порівняння. Вони розраховуються як середньозважені ціни товарної та нетоварної частини продукції сільського господарства. Товарна частина продукції оцінена за фактичними цінами реалізації, а нетоварна частина продукції – за собівартістю. За постійні ціни прийняті середні ціни, що склалися у 2010 році, затверджені наказом Держкомстату від 22.12.2011 № 362 [6].

Обсяг сільського господарства України протягом 2014 – 2015 років характеризується спадом на 0,6 % (або на 1420,4 млн. грн.) та 4,8 % (або на 11971,3 млн. грн.), відповідно.

Значно збільшили обсяг продукції сільського господарства Луганська, Вінницька та Житомирська області, рис. 1.14.

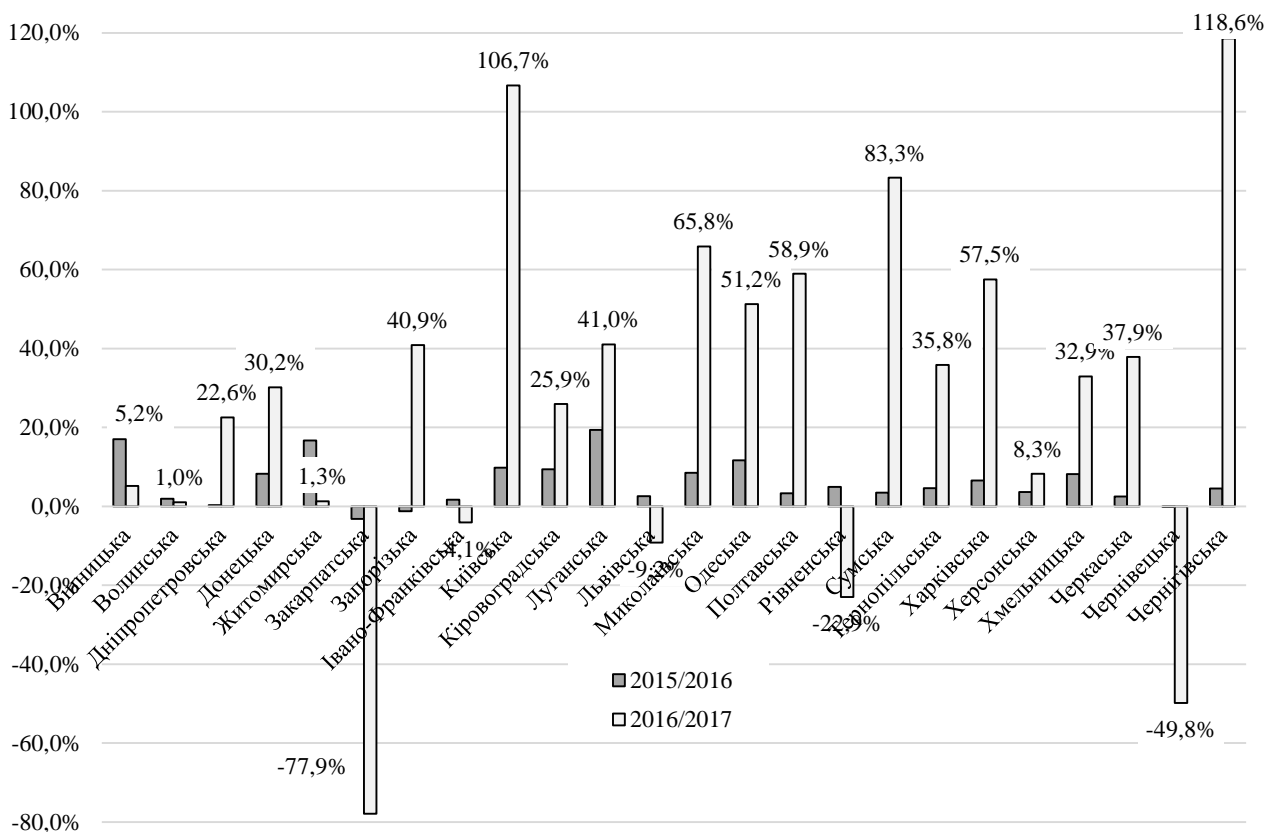

Рисунок 1.14 – Зміни обсягу продукції сільського господарства областей, 2015/2016, 2016/2017 (%) (розраховано та побудовано авторами)

Протягом 2017 року значно збільшили обсяг продукції сільського господарства такі регіони: Чернігівська область – на 118,6 % (або на 12297,2 млн. грн.); Київська область – на 106,7% (або на 16580,9 млн. грн.); Сумська область – на 83,3% (або на 8492,2 млн. грн.); Миколаївська – на 65,8% (або на 6396,1 млн. грн.); Полтавська – на 58,9% (або на 10143,9 млн. грн.); Харківська – на 57,5% (або на 9003,3 млн. грн.). Закарпатська область за результатами 2016 та 2017 років зменшила обсяги продукції сільського господарства на 3,2%

(або на -131 млн. грн.) та на 77,9% (або на -3089,9 млн. грн.), відповідно. Така тенденція спостерігається і за даними Чернівецької області, обсяг продукції сільського господарства якої зменшився в 2016 році на 0,04% (на -1,7 млн. грн.), в 2017 р. – на 49,8% (на -2133,9 млн. грн.).

Одним із важливих макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни в цілому та кожного її регіону, зокрема, є роздрібний товарооборот підприємств. Динаміку обсягу роздрібного товарообороту підприємств у фактичних цінах за період дослідження 2008-2017 рр. у цінах 2010 року представлено в табл. 1.8.

За результатами 2017 року обсяг роздрібного товарообороту підприємств України зменшився відносно 2016 року на 7,3% (на -19,1 млрд. грн.).

Таблиця 1.8 – Динаміка обсягу роздрібного товарообороту підприємств (у цінах 2010 р.), 2008-2017 рр. (млрд. грн.) (складено авторами за даними [1])

Область	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Україна	302,5	252,021	280,9	334,7	388,1	412,8	334,5	259,7	263,4	244,3
Вінницька	6,6	5,1277	5,7	7,0	8,0	8,3	7,7	6,1	6,0	5,1
Волинська	5,3	4,2549	4,7	5,6	6,9	7,8	7,1	6,2	5,7	4,0
Дніпропетровська	27,4	22,0	24,8	28,6	33,5	35,9	32,9	25,4	24,7	23,4
Донецька	27,2	21,7	25,5	29,9	36,0	38,2	21,5	8,0	7,6	6,6
Житомирська	5,3	4,6	5,0	6,3	6,9	7,5	7,1	5,7	5,6	5,2
Закарпатська	6,5	5,3	6,0	7,2	7,4	7,7	7,4	6,5	6,3	5,1
Запорізька	11,4	9,2	10,7	12,8	15,3	16,3	15,0	11,8	12,0	10,6
Івано-Франківська	5,5	4,7	4,9	6,1	6,8	7,1	6,9	5,6	5,5	4,8
Київська	12,1	10,9	12,2	15,6	19,9	21,4	19,6	16,9	17,6	17,4
Кіровоградська	4,8	3,9	4,4	5,1	5,9	6,2	5,8	4,6	4,7	4,3
Луганська	9,6	7,7	9,2	10,9	13,6	14,3	5,8	1,7	1,7	1,3
Львівська	15,7	14,2	15,0	17,4	18,9	18,9	18,1	15,5	16,2	15,4
Миколаївська	6,5	5,2	5,7	6,9	8,0	8,5	7,5	6,1	6,3	5,5
Одеська	17,3	16,1	18,0	21,8	25,8	27,5	23,9	19,6	20,7	19,6
Полтавська	8,2	6,7	7,2	8,7	10,0	10,4	9,2	7,2	7,3	6,9
Рівненська	4,7	4,1	4,4	5,3	5,9	6,4	6,2	5,0	4,7	3,9
Сумська	4,5	3,7	3,9	4,8	5,6	5,7	5,4	4,3	4,4	4,0
Тернопільська	4,1	3,6	3,8	4,5	4,8	4,8	4,7	3,9	3,8	2,7
Харківська	20,6	17,5	18,8	22,0	24,8	26,7	24,5	19,6	19,8	19,2
Херсонська	5,4	4,8	5,1	6,0	7,0	7,4	7,0	5,9	6,0	5,3
Хмельницька	6,1	4,8	5,2	6,2	7,0	7,1	6,7	5,4	5,5	4,7
Черкаська	5,6	4,8	5,6	6,8	7,6	8,0	7,4	5,9	5,8	4,7
Чернівецька	4,5	3,9	4,1	4,7	4,9	5,1	5,0	4,1	3,9	3,0
Чернігівська	4,8	4,0	4,4	5,3	6,0	6,5	6,0	4,7	4,7	4,3
Севастополь (міськрада)	3,1	2,7	3,1	3,9	5,1	5,6				
Автономна Республіка Крим	11,1	9,2	10,2	12,3	15,8	17,3				

За даними 2009-2013 рр. обсяг роздрібного товарообороту підприємств у цінах 2010 р. по Україні в цілому має тенденцію до збільшення, в 2014 – 2015 рр. – зменшення: 2014 р. – на 19 % або на 78,3 млрд. грн., 2015 р. – на 22,4 або на 74,9 млрд. грн. В 2016 році в цілому по Україні зафіксовано збільшення на 1,5 % або на 3,8 млрд. грн., в регіональному аспекті спостерігаються коливання від -8,3 % до 5,5 %.

На кінець 2017 року найбільший обсяг товарообігу зафіксовано у наступних регіонах:

– Дніпропетровська область – частка в структурі товарообігу складає 9,56 % або 23,4 млрд. грн., що на 5,4 % менше за результати 2016 року або на 1,3 млрд. грн.; в 2015 році відносно 2014 року роздрібний товарообіг регіону зменшився на 22,7 % або на 7,4 млрд. грн.;

– Одеська область – частка в структурі товарообігу складає 8,02 % або 19,6 млрд. грн., що на 5,4 % або на 1,1 млрд. грн. менше результатів 2016 року; в 2015 році роздрібний товарообіг області зменшився на 18,2 % або на 4,4 млрд. грн.;

– Харківська область – частка в структурі товарообігу складає 7,86 % або 19,2 млрд. грн., що на 3 % або на 0,6 млрд. грн. менше його значення за 2016 рік; за результатами 2015 року роздрібний товарообіг області зменшився на 21,4 % або на 3,2 млрд. грн. відносно 2014 року;

– Київська область – частка в структурі товарообігу складає 7,12 % або 17,4 млрд. грн., що на 1,1 % або на 0,2 млрд. грн. менше 2016 року; за результатами 2015 року спостерігається його зменшення на 13,9 % або на 2,7 млрд. грн. відносно 2014 року;

– Львівська область – частка в структурі товарообігу складає 6,32 % або 15,4 млрд. грн., що на 4,7% або на 0,8 млрд. грн. менше обсягу роздрібного товарообігу регіону у 2016 році; в 2015 році, як і в інших регіонах спостерігається його зменшення на 14,1 % або на 2,5 млрд. грн. відносно 2014 року.

За результатами 2017 року лідером за показником роздрібного товарообігу є Дніпропетровська область, питома вага якої в загальній структурі складає 9,56 %, що більше значення 2008 року на 0,51 відсоткових пункти, рис. 1.15.

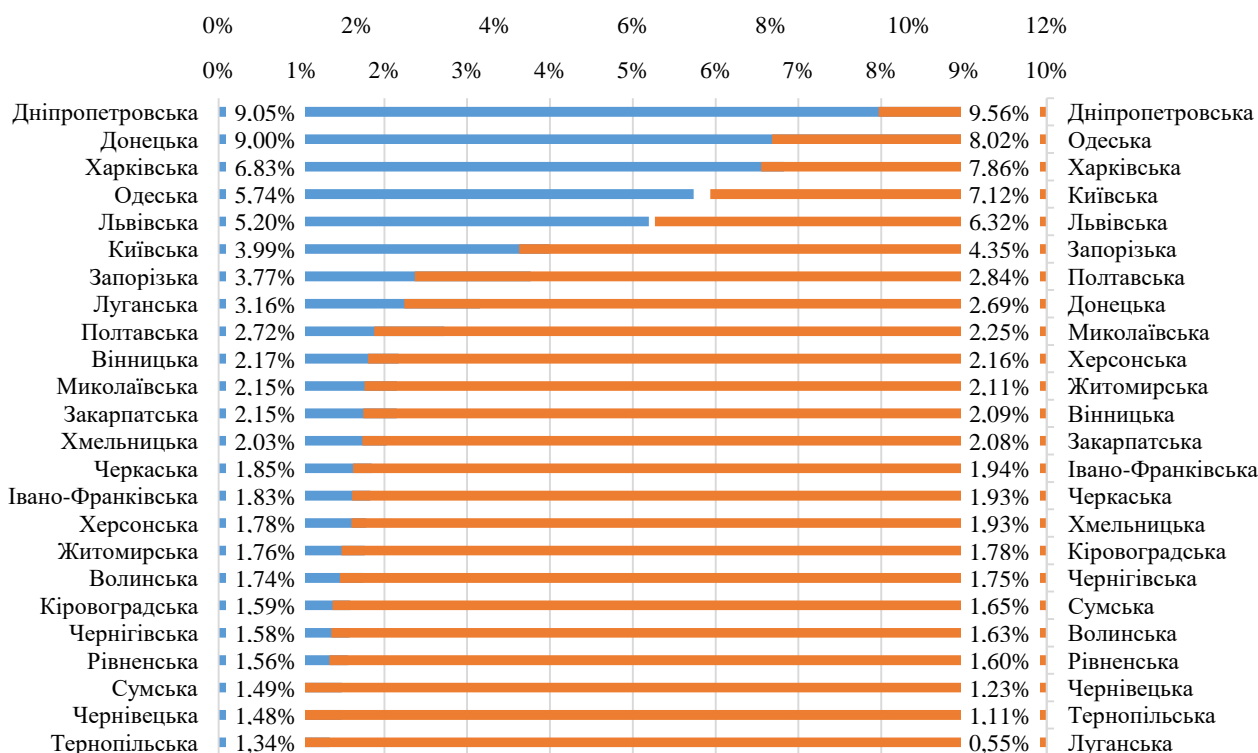

Рисунок 1.15 – Порівняння рейтингу регіонів (областей) України за обсягом роздрібного товарообороту підприємств, 2008 р. та 2017 р. (розраховано та побудовано авторами)

Частка Одеської області збільшилась на 2,08 відсоткових пункти і на кінець 2017 року складає 8,02 % (2-е місце). Харківській області в структурі роздрібного товарообігу на кінець 2017 року належить 7,86 %, що на 1,03 відсоткових пункти краще за показник 2008 року. Значно збільшилася частка Київської області – на 3,13 відсоткових пункти і на кінець 2017 року складає 7,12 %. Львівській області на кінець 2017 року належить 6,32 % обсягу роздрібного товарообігу, що на 1,12 відсоткових пункти більше значення 2008 р.

Застосовуючи показники соціально-економічного розвитку регіонів України у 2008-2017 рр. і використовуючи динамічний, структурний та компаративний методи, проведено аналіз динаміки соціально-економічного розвитку регіонів, структурний аналіз макроекономічних показників за регіонами, визначено рейтингову оцінку регіонів і встановлено такі тенденції:

- зменшення кількості зайнятого економічною діяльністю населення в Україні: в 2013 р. порівняно з 2008 р. на 2,71%, в 2016 р. порівняно з 2014 р. на 9,94%;

- зменшення наявного доходу населення у розрахунку на одну особу (у цінах 2010 р.) в 2016 р. на 1,44% порівняно з 2008 р. та коливання цього показниками за окремими регіонами;

- зменшення ВВП у 2016 р. (у цінах 2010 р.) порівняно з 2008 р. на 2,7 %; зростання ВВП протягом 2016 р. (у цінах 2010 р.) на 6,7% та суттєве коливання за регіонами;

- зменшення обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) в Україні в цінах 2010 р. на 9%; відновлення зростання у 2016 р. порівняно з 2015 р. на 10%.

Таким чином, результати проведеного дослідження показників соціально-економічного розвитку регіонів України за період 2008 – 2017 рр. дозволяють стверджувати про у середньому чотирикратну розбіжність між мінімальними та максимальними значеннями показників соціально-економічного розвитку регіонів. Більшість регіонів (75%) мають значення показників нижчі за середні значення по Україні, що свідчить про соціально-економічну диференціацію регіонів. Виявлено тенденції до зменшення ВВП та ВРП, обсягу реалізованої промислової продукції, кількості зайнятого економічною діяльністю населення, наявного доходу населення у розрахунку на одну особу при одночасному зростанні середньомісячної заробітної плати. Регіональні диспропорції та диференціація соціально-економічного розвитку є джерелами загроз економічній безпеці національної економіки, що потребує подальших досліджень.

Список літератури

1. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.04.2019).
2. Про соціально-економічне становище України: доповідь. – К. : Державна служба статистики України, 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2017/publ_12_2017_u.html (дата звернення: 17.04.2019).
3. Методологічні положення щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунків індексів споживчих цін: Наказ Державної служби статистики України від 01.07.2013 № 190. URL: http://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2014/371/metod_pol_zmin.zip (дата звернення: 17.04.2019).
4. Про соціально-економічне становище України за 2015 рік: доповідь від 01.02.2016 р. № 15.3–31/23–16. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.02.2019).
5. Про соціально-економічне становище України за 2016 рік: доповідь від 01.02.2017 р. № 15.3–31/23–17. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.02.2019).
6. Про затвердження Постійних цін 2010 року на сільськогосподарську продукцію для розрахунку індексу обсягу сільськогосподарського виробництва: Наказ Державного комітету статистики України від 22.12.2011 р. № 362. URL: http://ukrstat.org/uk/norm_doc/2011/362/362.htm (дата звернення: 12.10.2018).
7. Валовий регіональний продукт у 2015 році: статистичний збірник від 14.04.2017 р. № 02.5-13/7-17 від 14.04.2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.02.2019).
8. Методика визначення обсягів продажу споживчих товарів населенню за усіма каналами реалізації та обороту роздрібною торгівлю. URL: http://www.ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2005/15/metod.htm (дата звернення: 07.10.2018).
9. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. 381 с.

5) забезпечення екологічно безпечних технологій складування та транспортування продукції.

Дотримання принципів стійкого розвитку є основою успіху сучасного бізнесу. Все більше в світі усвідомлюють унікальну цінність не відновлюваних ресурсів і шукають оптимальний баланс між потребами організації, суспільства і природи. Логістичні рішення засновані на розрахункових і реальних показниках діяльності підприємств, що означає, що екологічні моделі логістики вимагають правильного виміру різних впливів на навколишнє середовище.

Існує необхідність в дослідженнях, в яких основна увага буде приділятися поясненню взаємозв'язку між різними стійкими логістичними практиками і тому, як вони можуть взаємодіяти один з одним. Без такого розуміння завжди існує ризик введення схеми значних витрат, з якої результат не є значними. В зв'язку з цим подальший розвиток полягати в більш чіткому співвідношенні різних стійких практик з їх фінансовими наслідками.

Список літератури

1. Иншаков О.В. «Ядро развития» в контексте новой теории факторов производства // Экономическая наука современной России. 2003 №1.

2. Хан. Д, Планирование и контроль: концепция контроллинга: Пер. с нем./ Под. ред. и с предисл. А. А. Турчака, Л. Г. Головача, М. Л. Лукашевича. — М.: Финансы и статистика, 1997. - 800 с.

3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. — М.: Дело, 1997. — 704 с.

4. Оптнер С. Л, Системный анализ для решения деловых и промышленных проблем. - М.: Сов. радио, 1969. - 216 с.

5. Акофф Р., Эмери Ф.О. О целеустремленных системах: Пер.с англ. Г.Б.Рубальского.-М.:Сов.радио,1974-127с.

6. Системный анализ и структура управления / Под общ.ред. проф. В. Г. Шорина. — М.: Знание, 1975. — 304 с.

7. Воронина И.Д., Егоров Е.А. Факторный подход к управлению развитием социальных систем регионального уровня // Управление большими системами. Выпуск 6. – М.: ИПУ РАН, 2004.

8. Садовский В. Я. К вопросу о методологических принципах исследования объектов, представляющих собой системы. //Проблемы методологии и логики наук. — Томск. — 1962.

9. Саєнсус М.А., Карнаухова Г.С. До питання управління ризиками в ланцюгах постачань в умовах стохастичної невизначеності // Електронне наукове фахове видання «Глобальні та національні проблеми економіки», Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського Випуск 22/2018 Index Copernicus Режим доступу до ресурсу <http://global-national.in.ua/pro-zhurnal>

10. Саєнсус М.А. Логістика як складова стратегії сталого розвитку Економіка та суспільство. – Мукачівський державний університет серпень 2018. – №17 Режим доступу до ресурсу: <http://economyandsociety.in.ua>